

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารอบความคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่อไปนี้

1. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการอ่าน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์
4. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการเขียน
5. แนวคิดเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านอีสาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนิทานพื้นบ้านมาเป็นสื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ การเขียน

1. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ คุณภาพของผู้เรียน ในการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน (กรมวิชาการ 2545 ก: 12) ดังนี้

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)

1. สามารถอ่านได้คล่องแคล่วและอ่านได้เร็วขึ้น เข้าใจความหมายของคำ การใช้บริบทเข้าใจความหมายของถ้อยคำ เนื้อเรื่อง และใช้แหล่งความรู้พัฒนาความสามารถในการอ่าน
2. สามารถแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความหาคำสำคัญในเรื่องที่อ่านและใช้แผนภาพโครงเรื่องหรือแผนภาพความคิดพัฒนา ความสามารถการ

อ่าน นำความรู้ ความคิดจากการอ่านไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ และใช้การอ่านเป็นเครื่องมือพัฒนาตน การตรวจสอบความรู้และค้นคว้าเพิ่มเติม

3. สามารถอ่านในใจและอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วได้คล่องแคล่วและรวดเร็ว

ถูกต้องตามอักขรวิธี มีมารยาทการอ่านและนิสัยรักการอ่าน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี

1. อ่านคำและเขียนสะกดคำได้ถูกต้อง นำคำไปใช้ในการสื่อสารได้

2. อ่านเรื่องที่กำหนดได้คล่องและเร็ว เข้าใจความหมายของคำ ประโยค และ

ข้อความ

3. อ่านเรื่องที่กำหนดให้ ใช้บริบททำความเข้าใจถ้อยคำ ลำนวน และเนื้อเรื่อง โดยใช้คำถามหาคำสำคัญ ใช้แผนภาพโครงเรื่องหรือแผนภาพความคิดพัฒนาความเข้าใจการอ่าน

4. อ่านในใจและจับใจความ หารายละเอียด แยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น

วิเคราะห์ความ สรุปความเรื่องที่อ่าน และอ่านได้เร็ว

5. อ่านออกเสียงร้อยแก้วได้คล่อง และถูกต้องตามอักขรวิธี

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)

1. สามารถเขียนย่อความ เขียนเรื่องราวจากจินตนาการหรือเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง รวมทั้งใช้กระบวนการเขียนพัฒนางานเขียน

2. มีมารยาทการเขียน และนิสัยรักการเขียน นำวิธีการของแผนภาพความคิดมาพัฒนางานเขียนและเขียนสื่อสารได้ตามจุดประสงค์

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี

1. เขียนสะกดคำได้ถูกต้อง วางสระและวรรณยุกต์ถูกต้องตามหลักการเขียนคำไทย และเขียนคำบอกถูกต้อง

2. คัดลายมือตัวบรรจงครึ่งบรรทัด ได้ถูกต้องสวยงาม และคัดได้เร็ว ถูกต้องตามหลักการเขียนอักษรไทย

3. เขียนเรียงความ ย่อความ การเขียนเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง และเรื่องราวจากจินตนาการ โดยใช้กระบวนการเขียนพัฒนางานเขียน

สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)

1. สามารถเลือกอ่านหนังสือได้หลากหลายทั้งนิทาน ตำนาน เรื่องสั้น ตามจุดประสงค์ของการอ่านใช้หลักการพิจารณาหนังสือ พิจารณาให้เห็นคุณค่าและนำไปใช้ในชีวิตจริง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี

1. อ่านนิทาน ตำนาน และพิจารณาคุณค่าของเรื่องที่อ่าน แสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย หรือเขียนแสดงความคิดเห็น
2. นำข้อคิดและคุณค่าจากเรื่องที่อ่านไปใช้ในชีวิตจริงด้วยการอธิบาย หรือปฏิบัติตนตามข้อคิดที่ได้

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านเข้าใจความหมายถ้อยคำ เนื้อเรื่อง และอ่านได้รวดเร็ว สามารถคิดวิเคราะห์ความ ดีความ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น และสามารถเขียนสรุปความจากเรื่องที่อ่านเพื่อนำความรู้ความคิดไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ การวิจัยในครั้งนี้จึงได้นำนิทานพื้นบ้านอีสานมาพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทยดังกล่าว

2. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการอ่าน

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน

ทฤษฎีเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์ (Thorndike อ้างถึงใน ชวนทอง วัชรอาสน์ 2542: 24) กล่าวได้ดังนี้

- 1) กฎแห่งความพร้อม ก่อนที่จะมีการเรียนการสอนเกิดขึ้นจะต้องสำรวจดูเสียก่อนว่า นักเรียนมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจหรือยัง ถ้ายังไม่พร้อมต้องมีการจูงใจให้เกิดความพร้อม แล้วจึงสอนให้เกิดการเรียนรู้ โดยยึดหลักความพึงพอใจ
- 2) กฎแห่งการฝึกฝน เมื่อต้องการให้นักเรียนมีทักษะในการเรียนรู้ ต้องให้นักเรียนเข้าใจในบทเรียนและหมั่นฝึกฝนหรือนำสิ่งที่รู้นั้นมาใช้บ่อย ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้จากบทเรียนได้นานและคงทนถาวร

3) กฎแห่งผล การให้นักเรียนทราบผลการเรียนทันทีและยกย่องชมเชย จะทำให้นักเรียนเกิดความพอใจ และเป็นการเสริมแรงให้อยากเรียนบทเรียนอีก

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537: 128-129) กล่าวถึงทฤษฎีการอ่าน 2 ทฤษฎีที่แสดงให้เห็นกระบวนการอ่าน สรุปได้ดังนี้

1) ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับประสบการณ์เดิม ได้สรุปไว้ว่า เมื่อผู้อ่านอ่านสารประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบันเทิงหรือวิชาการ จะพยายามโยงเข้าสู่ประสบการณ์เดิม และใช้ประสบการณ์ที่ตนมีอยู่เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจ เพื่อยอมรับหรือไม่ต่อไป ถ้าเรื่องที่อ่านไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนผู้อ่านจะอ่านซ้ำ 2-3 ครั้ง จนกว่าจะแน่ใจเพื่อตัดสินใจข้อมูลที่ได้รับการยอมรับแล้ว จะเก็บไว้ในสมองเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป ส่วนข้อมูลที่ไม่ยอมรับจะเพิกเฉยและไม่สนใจ

2) ทฤษฎีวิเคราะห์ข้อความของสาร หมายความว่า เมื่อผู้อ่านอ่านสารแล้วจะต้องวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา เพื่อหาคำตอบที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น ประธาน กริยากรรม และส่วนขยายของประโยค นอกจากนั้นยังต้องวิเคราะห์รูปร่างของคำ ชนิดของคำ เช่น คำนาม สรรพนาม กริยา วิเศษณ์และคำอื่น ๆ สารประเภทต่าง ๆ ที่ใช้คำได้ถูกต้องตามหน้าที่และตามชนิดของคำ ก็จะช่วยให้ผู้อ่านสื่อความหมายได้เข้าใจ สารบางเรื่องที่ผู้อ่านอ่านแล้วไม่เข้าใจเป็นเพราะผู้เขียนใช้คำไม่ถูกหน้าที่และไม่สอดคล้องกับชนิดของคำ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายผิด

สรุปได้ว่า ในการอ่านจะต้องนำหลักทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการอ่านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้วยการโยงการอ่านกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและใช้คำให้ถูกต้องตามหน้าที่และชนิดของคำ และการฝึกอ่านต้องคำนึงถึงแรงจูงใจ มีการฝึกฝน มีความพร้อมก่อนเรียน และเสริมแรงด้วยการให้ทราบผลทันที

2.2 ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิต เนื่องจากมนุษย์ต้องใช้เป็นเครื่องมือในการเสาะแสวงหาความรู้ ติดตามข่าวสารต่างๆ การดำเนินชีวิตประจำวัน ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่านทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการอ่านตัวหนังสือ การอ่านตัวเลข หรือการอ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งทุกคนจะต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาการอ่านของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป ได้มีผู้ให้ความหมายของการอ่านไว้หลายลักษณะ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546: 1364) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า "อ่าน หมายถึง การว่าตามตัวหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ"

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และคนอื่น ๆ (2547: 41) อธิบายว่า การอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของอักษรที่อ่านออกมาเป็นความรู้ ความคิด ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านตรงกับเรื่องราวที่ผู้เขียนเขียน ผู้อ่านสามารถนำความรู้ ความคิดหรือสาระจากเรื่องราวที่อ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

เปลื้อง ณ นคร (2544) กล่าวว่า การอ่านเป็นการถ่ายทอดความคิด จากหนังสือของผู้ประพันธ์ไปยังผู้อ่าน ผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านได้ใช้ความคิด ความรู้สึกของตน สามารถตีความของหนังสือได้

สมบัติ ตัญญุตรัยรัตน์ (2531) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการที่บุคคลแปลสัญลักษณ์ทางภาษา (ซึ่งได้แก่ตัวอักษร) มาเป็นคำพูดเพื่อสื่อความเข้าใจ

บันลือ พงกษะวัน (2534) กล่าวว่า การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูดเกิดความเข้าใจในการสื่อสารตรงกัน การอ่าน เป็นการใช้ความสามารถจากการผสมผสานของอักษร เข้าใจความหมาย และได้รับความรู้จากสิ่งที่อ่าน การอ่านเป็นการสื่อความหมายที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้จากผู้เขียน (ผู้สื่อ) ถึงผู้อ่าน (ผู้รับ) เป็นต้น การอ่านลักษณะนี้เรียกว่า "อ่านเป็น" ผู้อ่านย่อมเข้าใจถึงความรู้ของผู้เขียนโดยอ่านแล้วสามารถประเมินผลของสิ่งที่อ่านแล้วได้ด้วย

จากความหมายของการอ่าน สรุปได้ว่า การอ่านเป็นการถ่ายทอดความคิดจากผู้เขียนถึงผู้อ่าน ด้วยการแปลสัญลักษณ์ทางภาษา เป็นกระบวนการแปลความหมาย สรุปความรู้ ความคิดของสาร และสามารถนำความรู้ ความคิด หรือสาระไปใช้ประโยชน์ได้

2.3 ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นสิ่งสำคัญของชีวิตอย่างหนึ่งเพราะการอ่านจะมีส่วนสร้างความสำเร็จและช่วยพัฒนาทางด้านความคิด จิตใจให้กว้างขึ้น รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติไม่ใช้อารมณ์ เราจะสามารถนำความรู้ ความคิดจากการอ่านมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การอ่านจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก ดังที่ เสนีย์ วิลาวรรณ (2546: 132) ได้อธิบายความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นพฤติกรรมการรับสารที่มีความสำคัญ ในปัจจุบันสารที่เป็นความรู้ ข้อมูลข่าวสารงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ ส่วนมากมักตีพิมพ์เผยแพร่ ถึงแม้จะนำเสนอด้วยการพูด หรืออ่านผ่านสื่อต่าง ๆ มาก่อนมักตีพิมพ์เก็บไว้เป็นหลักฐานในภายหลัง

สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรรย์ (2538: 98) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นทักษะที่นักเรียนใช้แสวงหาสรรพวิทยาการต่าง ๆ เพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านและมีทักษะสูงย่อมแสวงหาความรู้ และศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเรียนสาขาวิชาอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และคนอื่นๆ (2547: 41) ได้อธิบายความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนในสังคมที่เจริญแล้ว เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์ได้รับความรู้ ความคิด รวมทั้งความเพลิดเพลินใจ

ประเทิน มหาพันธ์ (2530: 2) กล่าวว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านจับใจความเรื่องที่อ่านได้จะเป็นผู้ที่พัฒนาความสามารถส่วนบุคคลได้อย่างกว้างขวางด้วยการอ่านหนังสือ

สรุปได้ว่าความสำคัญของการอ่านเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ เพราะการอ่านจะทำให้รอบรู้ขยายแนวคิดให้กว้างขวาง และเป็นตัวช่วยในความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้ผู้อ่านสามารถพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตตามศักยภาพของตนเองได้

2.4 ประโยชน์และคุณค่าของการอ่าน

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และคนอื่นๆ (2547: 47) ได้อธิบายถึงประโยชน์และคุณค่าของการอ่านไว้ ดังนี้

1. ประโยชน์และคุณค่าต่อตนเอง

- 1.1 ช่วยให้เป็นคนมีความรอบรู้
- 1.2 ช่วยให้เป็นคนทันสมัย
- 1.3 ช่วยพัฒนาความคิดและวิสัยทัศน์
- 1.4 ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- 1.5 เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2. ประโยชน์และคุณค่าต่อส่วนรวมและสังคม

- 2.1 ความรู้จากการอ่าน สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมทุกด้าน เช่น ด้านความนึกคิด และวิทยาการต่างๆ ตลอดจนความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษยชาติ

2.2 การอ่านช่วยพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพราะสามารถนำความรู้จากการอ่านมาพัฒนาบุคลิกภาพ อาชีพ ตลอดจนคุณภาพชีวิต

วรรณิ โสมประยูร (2542: 12) กล่าวว่า การอ่านมีประโยชน์ต่อคนทุกเพศทุกวัย และทุกสาขาอาชีพ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. การอ่านมีประโยชน์ยิ่งในการศึกษาทุกระดับ
2. ในชีวิตประจำวันทั่วไป คนเราต้องอาศัยการอ่านเพื่อติดต่อสื่อสาร เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน
3. การอ่านช่วยให้บุคคลนำความรู้และประสบการณ์จากสิ่งที่อ่านไปพัฒนาอาชีพให้ประสบผลสำเร็จ
4. การอ่านช่วยสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลในด้านต่าง ๆ
5. การอ่านทำให้เป็นผู้รอบรู้ เกิดความมั่นใจในการพูดปราศรัย
6. การอ่านช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
7. การอ่านเรื่องราวในอดีต ทำให้อนุชนรู้จักอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยเอาไว้ และสามารถพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

สรุปได้ว่าการอ่านมีคุณค่าและประโยชน์หลายด้าน คือทำให้มีความรอบรู้ ทันสมัย พัฒนาความคิด ความเพลิดเพลิน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาตนเองและสังคม

2.5 กระบวนการอ่าน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542: 20-22) กล่าวถึงกระบวนการอ่านไว้ว่า การอ่านอย่างมีประสิทธิภาพนั้นผู้อ่านจะต้องอ่านเนื้อหาเรื่องราว ๆ อ่านดูแนวทางการคิดของผู้เขียน อ่านเฉพาะบางความที่สำคัญและอ่านละเอียดเมื่อสนใจที่จะค้นคว้า เมื่อสนใจเนื้อหาเรื่องเดียวกันควรอ่านหลายเล่ม เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เนื้อหาโดยนำความรู้เดิมมาเติมรวมกับความรู้ใหม่ที่ได้จากการอ่านและสามารถสร้างงานใหม่ขึ้นได้

ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล (2543: 49-74) ได้สรุปกระบวนการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ ด้วยการส่งสารและรับสารซึ่งใช้การคิดที่เป็นกระบวนการทางสมองมาแปรเปลี่ยนสาร แต่การรับสารโดยการอ่าน เป็นวิธีที่ยากซึ่งจะต้องเข้าใจกระบวนการอ่านจึงจะทำให้เกิดความรู้จากเรื่องที่อ่านได้

สนิท ตั้งทวี (2538) กล่าวถึง การอ่านเป็นกระบวนการสำคัญในการแสวงหาความรู้ของมนุษย์อย่างหนึ่งที่มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ผู้อ่าน การอ่านจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีผู้อ่าน
2. ตัวอักษร ถ้าผู้อ่านมองเห็นตัวอักษรแล้วอ่านได้ แต่ไม่เข้าใจความหมายของตัวอักษรก็จะไม่ถือว่าเป็นการอ่านในที่นี้
3. ความหมาย ถ้าผู้อ่านมองเห็นตัวอักษรชัดเจน สามารถเข้าใจความหมายของตัวอักษรก็จะถือว่าเป็นการอ่าน แต่ยังไม่สมบูรณ์เพราะมีเพียงทักษะทางด้านความเข้าใจ คำศัพท์
4. การเลือกความหมาย ถ้าผู้อ่านมองเห็นตัวอักษร เข้าใจความหมายของตัวอักษร และสามารถเลือกความหมายที่ดีที่สุดหลาย ๆ ความหมายของคำที่ถูกล้อมรอบด้วยบริบทได้อย่างถูกต้อง
5. การนำไปใช้ การอ่านที่จะมีความสมบูรณ์ที่สุดได้ก็ต่อเมื่อผู้อ่านมีกระบวนการที่ต่อเนื่อง คือ ผู้อ่านมองเห็นตัวอักษร เข้าใจความหมายของตัวอักษร สามารถเลือกหาความหมายที่ดีที่สุดหรือถูกต้องที่สุด และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้อ่าน จนเกิดประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคมต่อไป

สรุปได้ว่า กระบวนการอ่านเป็นกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ ด้วยการส่งสารและรับสาร เพื่อการเลือกนำสิ่งที่อ่านไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

2.6 ความสามารถในการอ่าน

จวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542: 30-32) กล่าวถึงความสามารถในการอ่านว่า ผู้อ่านจะต้องอ่านเป็น หมายถึงอ่านอย่างถูกต้อง อ่านได้รวดเร็ว สามารถจับใจความสำคัญได้ มีวิจารณญาณในการอ่าน สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ข้อคิดเห็นที่ดีมีเหตุผล สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน

ความสามารถในการอ่าน ประกอบด้วย

1. อ่านได้อย่างถูกต้อง ตามตัวสะกดการันต์ อ่านออกเสียงถูกต้องตามหลักการอ่านและการแยกคำ
2. อ่านได้รวดเร็ว (speed of reading)
3. เข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว จับใจ ถูกต้อง
4. จับใจความสำคัญได้ (main idea)

5. มีวิจารณ์ญาณในการอ่าน อ่านแล้วสามารถแยกข้อคิดเห็น (opinion) ออกจากข้อเท็จจริง (fact) ได้จากข้อความที่ผู้เขียนได้แสดงข้อคิดเห็นไว้ด้วย และสามารถตีความ (interpretation) ได้อย่างถูกต้อง
6. อ่านแล้วเกิดความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) ในแนวการเขียน สำนวนและรูปแบบ รวมทั้งศิลปะการประพันธ์
7. อ่านแล้วสามารถสังเคราะห์ได้ (synthesis) เช่น นำความรู้เก่ามาหลอมรวมกับความรู้ใหม่เกิดแนวคิดใหม่ขึ้นมา
8. อ่านแล้วสามารถแสดงความคิดเห็น ประเมินค่า (evaluation) สิ่งที่ตนอ่าน ได้อย่างเที่ยงธรรมโดยวิเคราะห์ (analyzing) วิจารณ์ (criticism) กลวิธีเขียนหรือแนวเขียน (style) ฯลฯ ของงานเขียนนั้นได้อย่างถูกหลักวิชาการ
9. อ่านโดยการกวาดสายตาให้กว้าง (eye span) และอ่านโดยการกวาดสายตาอย่างรวดเร็ว (scanning) เช่น อ่านข่าว พาดหัวข่าว ค้นคำศัพท์ และสารบัญ เป็นต้น
10. มีสมาธิในการอ่าน (concentration)
11. อ่านเร็วเพื่อเลือกหยิบความ เช่น อาจจะอ่านข้ามคำ (skimming) เลือกอ่านหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ฯลฯ
12. อ่านแล้วได้ความรู้ (Knowledge) จดจำได้ และเข้าใจความหมายอย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน และในชีวิตประจำวันได้ทั้งการพูด เขียน และปฏิบัติ
13. อ่านแล้วสามารถอธิบายได้และปฏิบัติตามขั้นตอนที่อธิบายไว้ในหนังสือได้
14. อ่านแล้วสามารถตอบคำถามจากหนังสือที่อ่านได้
15. อ่านแล้วสามารถสรุปได้ (summarizing)
16. อ่านแล้วรู้จักบันทึกไว้ (taking note)
17. รู้จักใช้ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ เพื่อที่จะได้อ่านหัวข้อและเข้าใจเนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลา
18. ไม่มีนิสัยเสียในการอ่าน (bad habit) ซึ่งทำให้อ่านช้า เช่น ลอยหน้าเวลาอ่าน ทำปากขมขมิบเวลาอ่านในใจ ใช้มือแตะหน้าลายเวลาเปิดหน้าหนังสือ อ่านย้อนกลับไปกลับมา เป็นต้น

19. สามารถอ่านได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ การอ่านออกเสียง และการอ่านในใจ ผู้ที่อ่านเป็น จะสามารถอ่านในใจได้อย่างรวดเร็ว และถ้าอ่านออกเสียงจะสามารถอ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามอักขรวิธี

2.7 กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน

กาเย่ (Gagne, 1992: 189-199) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านตามลำดับขั้นตอนการสอนไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างความสนใจ คือ ให้ผู้เรียนมีใจจดจ่อในบทเรียน โดยครูใช้วิธีสนทนาซักถาม หรือใช้วัสดุต่าง ๆ
2. แจ้งจุดประสงค์ คือ บอกให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของบทเรียน
3. ทบทวนความรู้เดิม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เดิมไปใช้เป็นประโยชน์ต่อบทเรียนใหม่
4. ใช้สื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยครูจะแนะแนวทางให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
5. ให้แนวทางการเรียนรู้ โดยเสนอสิ่งเร้าที่ใช้ประกอบการสอน
6. ให้ลงมือปฏิบัติ นักเรียนจะอ่านในใจของเรื่องและทำแบบฝึกหัดได้ด้วยตนเอง
7. ให้ข้อมูลย้อนกลับ ด้วยการตรวจสอบแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดของนักเรียน ให้คำชมเชยและแสดงความยินดีในผลงานนักเรียน
8. ประเมินค่าการปฏิบัติ เป็นการวัดและประเมินผลว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามจุดประสงค์ของบทเรียนนั้นๆ ได้หรือไม่
9. ส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนโดยการสรุปย่อ ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่คงทน

สุวรรณีย์ ยะทะกร (2548: 88-89) กล่าวว่า การอ่านถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ ผู้สอนจึงต้องรู้หลักการสอนอ่าน ดังนี้

1. สอนอ่านเป็นคำก่อนสอนอ่านเป็นประโยค การสอนอ่านคำ ต้องสอนอ่านแจกลูกสะกดคำก่อน เช่น คำว่า กว เวลาสอนอ่าน อ่านว่า กอ-อา กว และในเวลาสอนสามารถสอดแทรกทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น การให้ผู้เรียนสังเกตการณ์ออกเสียงคำชนิดต่างๆ ไปพร้อม ๆ กัน

2. สอนอ่านจับใจความสำคัญ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ได้แก่ สร้างประสบการณ์พื้นฐานก่อนอ่าน เช่น สนทนาเกี่ยวกับภาพหรือให้อ่านทำความเข้าใจคำยาก ในเรื่องที่จะอ่านก่อน จากนั้นเป็นขั้นอ่านซึ่งอ่านแล้วผู้เรียนต้องสามารถตอบคำถามหรือจับประเด็นสำคัญของเรื่องได้อย่างน้อยจับความได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไม

3. สอนอ่านคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ สามารถสอนได้โดยผู้สอนให้ผู้เรียนได้ฟังการอ่านคำประพันธ์ที่ถูกต้องจากผู้สอนหรือจากสื่อแถบบันทึกต่าง ๆ และให้สังเกตจังหวะการอ่าน สติการอ่าน แล้วฝึกฝนการอ่านด้วยตนเองให้ถูกต้อง

4. สอนอ่านวิเคราะห์ เมื่อผู้สอนให้ผู้เรียนอ่านสิ่งใด ควรกำหนดประเด็นที่จะให้วิเคราะห์อย่างชัดเจนก่อน เช่น เมื่ออ่านเรื่อง...แล้วจงวิเคราะห์การกระทำของตัวละคร ในเวลาสอนผู้สอนให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้ตัวละครต้องทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ โดยวิเคราะห์จากคำพูด ความคิด พฤติกรรมของตัวละครและปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่แฝงอยู่ในเรื่อง

สรุปหลักในการสอนอ่านมีขั้นตอนดังนี้ คือ สร้างความสนใจ แจ่มจุดประสงค์ ทบทวนความรู้เดิม ใช้สื่อกระตุ้น ให้แนวทางการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ ให้ข้อมูลย้อนกลับ ประเมินค่าการปฏิบัติ ส่งเสริมความแม่นยำโดยการสรุปย่อ

การสอนอ่านในใจ

นักการศึกษาได้กล่าวถึงการอ่านในใจเพื่อจับใจความของเนื้อหาที่อ่าน ดังนี้

จิววรรณ คูหาภินันท์ (2545: 10) ได้กล่าวถึงการอ่านในใจ (Silent Reading) ว่ามีความสำคัญและจำเป็นต้องฝึกอ่านในใจเมื่อเรียนในระดับสูงขึ้น เพราะการอ่านในใจจะทำให้อ่านได้เร็วยิ่งขึ้น ไม่เสียเวลาในการออกเสียงตามไปด้วย การอ่านเร็วจะทำให้เรียนหนังสือได้เร็วและเก่งกว่าวัยเดียวกัน เพราะการอ่านเร็วทำให้อ่านหนังสือได้มากขึ้นในเวลาอันจำกัด ยิ่งเรียนสูงขึ้นจำนวนหนังสือและสื่อต่าง ๆ ที่จะต้องอ่าน ต้องค้นคว้ายังมีจำนวนมากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากการอ่านแล้วผู้อ่านจะต้องจับใจความสำคัญให้ได้ ตอบปัญหา หรือตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านได้ จำได้ ย่อได้ สรุปได้ ตีความได้ แยกข้อคิดเห็นออกจากข้อเท็จจริงได้ อ่านแล้ววิจารณ์ได้ หรือแสดงความคิดเห็นได้ ไม่หลงเชื่อ โฆษณา หรือข้อคิดเห็นที่แฝงอยู่ในข้อเขียนที่ชักจูงไปในทางไม่ดี

จูไรต์น์ ลักษณะศิริ (2543: 92-93) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการอ่านในใจไว้ ดังนี้

1. พิจารณาคำหรือวลีในข้อความ ซึ่งจะบ่งบอกแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ส่วนใดเป็นข้อความเกริ่นนำหรือขยาย และส่วนใดเป็นการกล่าวซ้ำ

2. ตั้งคำถามโดยหาคำตอบจากข้อความนั้นไปตามลำดับก็จะช่วยให้แบ่งข้อความได้ชัดเจนขึ้น

3. ถ้าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องยาว มีหลายย่อหน้า จะต้องอ่านแต่ละย่อหน้าแล้วจึงพิจารณาประเด็นที่ผู้เรียนเน้นมากที่สุด ในหลาย ๆ ย่อหน้า

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2547: 174-175) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสอนอ่านในใจ เพื่อจับใจความสำคัญของเรื่อง ไว้ดังนี้

1. ขั้นก่อนอ่าน ผู้อ่านจะต้องสร้างความรู้สึกลึกซึ้งที่จะอ่านสาร โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการอ่านเพื่อใช้เป็นแนวในการเลือกสารการอ่านให้ตรงวัตถุประสงค์ สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม ตั้งสมมติฐานของเรื่อง กำหนดทิศทางและลำดับขั้นตอนในการอ่านในใจ

2. ขั้นอ่าน เป็นการปฏิบัติตนในอ่านโดยอ่านชื่อเรื่องเป็นลำดับแรก ทำความเข้าใจความหมายของชื่อเรื่อง อ่านแต่ละย่อหน้าเพื่อค้นหาคำ กลุ่มคำ และประโยคสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชื่อเรื่องแล้วบันทึกไว้ อ่านทบทวนแต่ต้นจนจบอีกครั้ง

3. ขั้นหลังอ่าน ทบทวนด้วยการเรียงลำดับเรื่องราวทั้งหมดแล้วสรุปเรื่องให้เหลือเฉพาะประเด็นสำคัญ ตอบคำถามจากเรื่อง ตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีข้อสงสัยควรอ่านเพิ่มเติมจากเอกสารอื่น

สรุปได้ว่า การอ่านในใจเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่องมีขั้นตอน คือ ก่อนอ่าน ต้องอ่านชื่อเรื่อง สำรวจความรู้เดิมและกำหนดทิศทางการอ่าน ขั้นอ่านเป็นการอ่านเรื่องที่ละย่อหน้าแล้วจดบันทึกไว้ สุดท้ายขั้นหลังอ่านเป็นการเรียงลำดับเรื่องราวทั้งหมด และสรุปประเด็นสำคัญ

การสอนอ่านออกเสียง

นักการศึกษาได้กล่าวถึงการอ่านออกเสียงเพื่อจับใจความของเนื้อหาที่อ่าน ดังนี้

จวีวรรณ คูหาภินันท์ (2545: 9) ได้กล่าวถึงการออกเสียง (Read Aloud) ว่า มีความสำคัญในการฝึกให้อ่านตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้ฟังการอ่านออกเสียงว่าถูกต้อง ชัดเจน หรือไม่เพียงใด ผู้ฝึกจะได้แก้ไขให้ถูกต้องได้ การอ่านออกเสียงช่วยสนองความต้องการและความอยากรู้อยากเห็นของเด็กได้เป็นอย่างดี คำต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกอ่านจะเป็นคำที่อยู่แวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กภายในครอบครัว เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่ป้า น้าอาและสัตว์เลี้ยงในบ้าน ต่อมาเมื่อเติบโตขึ้นก็ขยายคำศัพท์ที่ห่างออกมาจากครอบครัว เช่น ธรรมชาติต่าง ๆ ดวงดาว ท้องฟ้า พระอาทิตย์ ดวงจันทร์ เพื่อน ครู โรงเรียน และสัตว์ในสวนสัตว์ เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้เมื่ออ่าน

พบในหนังสือจะทำให้เด็กอ่านหนังสือได้เร็ว เข้าใจคำศัพท์ต่าง ๆ ได้ดี เพียงแต่ดูภาพเด็กก็สามารถอ่านออกเสียงได้ถึงแม้จะอ่านไม่ออกก็ตาม

กรมวิชาการ (2538: บทนำ) ได้กล่าวถึงการอ่านออกเสียงในระดับชั้นประถมศึกษา จะต้องฝึกอ่านให้ถูกต้อง ชัดเจน ใช้น้ำเสียงการอ่านที่เหมาะสมถูกต้อง สามารถแบ่งวรรค การอ่านได้ถูกต้อง ไม่อ่านยืดยาว ไม่อ่านตกหล่นและไม่อ่านตะกุกตะกัก ต้องอ่านให้ราบรื่น สามารถจำคำอ่านได้แม่นยำ ไม่อ่านสะกดคำไปที่ละคำ และจะต้องอ่านด้วยความชื่นชม ได้แก่ การอ่านทำนองเสนาะ ขั้นตอนการอ่านออกเสียงมีดังนี้

1. การอ่านออกเสียงคำใหม่หรือคำยาก จะต้องจำคำได้แม่นยำจึงจะทำให้อ่านออกเสียงได้อย่างคล่องแคล่ว

2. การอ่านออกเสียงจากแบบฝึกอ่าน จะเป็นแบบฝึกอ่านมาตราตัวสะกด คำควบกล้ำ อักษรนำ เป็นต้น การอ่านคำตามอักขรวิธีได้คล่องแคล่วจะเป็นพื้นฐานการอ่านต่อไป

3. การอ่านออกเสียงจากบทเรียน บทอ่านจะมีโครงสร้างของเรื่องเป็นนิทาน นิยายหรือสารคดี ขั้นตอนการสอนอ่านออกเสียงดังนี้

3.1 อ่านออกเสียงคำยากหรือคำใหม่จากบัตรคำจนคล่อง

3.2 ครูอ่านออกเสียงให้นักเรียนฟังและสังเกตการณ์แบ่งวรรคตอนที่ถูกต้อง

3.3 ฝึกอ่านเป็นรายบุคคล

3.4 ฝึกอ่านกับครูเป็นกลุ่ม

3.5 แบ่งกลุ่มฝึกอ่านกับเพื่อนหรือจับคู่กันอ่าน

3.6 ฝึกอ่านออกเสียงตามลำพัง

3.7 ทำกิจกรรมหลังฝึกอ่านออกเสียง เช่น คัดลายมือ แต่งประโยค วาด

ภาพ เขียนบรรยายประกอบภาพ เป็นต้น

การสอนอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความเป็นทักษะที่จำเป็นที่ต้องฝึกฝนด้วยการอ่านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดทักษะในการอ่านได้รวดเร็วและจับใจความได้ถูกต้อง ดังที่

บันลือ พฤกษ์วัน (2530: 125-146) ให้แนวทางการฝึกอ่านจับใจความสำคัญไว้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ฝึกอ่านแบบคร่าว ๆ เพื่อหาสิ่งที่ต้องการหรือสนใจ

1.1 ให้อ่านเรื่องราว หรือบทความโดยอ่านอย่างรวดเร็ว หรืออ่านแบบลวก ๆ เพื่อจะรู้ว่าเรื่องนั้นมีขอบเขตหรือกล่าวถึงเรื่องอะไร

1.2 ถ้าเป็นบทประพันธ์ ประเภทร้อยกรอง ลองอ่านสัก 2-3 หน้า เพื่อดูว่ามีคุณค่าน่าสนใจมากน้อยเพียงใด หรือไพเราะหรือไม่

1.3 ให้อ่านหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งโดยละเอียด

1.4 ให้อ่านตลอดทั้งเรื่อง เพื่อประเมินดูว่าเรื่องนั้นให้ประโยชน์ทางใด

1.5 เมื่ออ่านแล้วพิจารณาเรื่องราวโดยรวม หรือใช้ความคิดของตนประเมินเรื่องราวนั้น ๆ

2. ฝึกอ่านจับใจความสำคัญซึ่งเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การย่อความ

2.1 ฝึกอ่านนิทานแล้วเล่าเรื่องอย่างย่อ

2.2 ครูตั้งคำถามให้สอดคล้อง และเป็นลำดับตามเรื่องที่ให้นักเรียนอ่าน

2.3 ฝึกให้นักเรียนตั้งหัวข้อเรื่องที่อ่าน

2.4 ให้มีการอภิปรายชื่อหัวข้อเรื่องที่ตั้งว่ามีความเหมาะสม และคลุมเรื่องราวได้ดีหรือไม่

2.5 ให้ตั้งชื่อเรื่องใหม่ โดยรวมเอาแต่ละเรื่องมารวมให้สั้นและครอบคลุม

2.6 ฝึกให้นักเรียนดูหนังสือพิมพ์รายวัน และดูชื่อเรื่องแต่ละคอลัมน์

2.7 ฝึกสังเกตประโยคใจความสำคัญของเรื่อง และประโยคที่เป็นผลความ

2.8 ฝึกขีดเส้นข้อความสำคัญไว้เป็นตอน ๆ

2.9 ให้ห่อข้อความที่ขีดเส้นได้เข้าด้วยกัน

2.10 อ่านข้อความที่นำมาห่อว่ามีความสอดคล้องและครอบคลุมหรือไม่

2.11 ให้อ่านคำนำของหนังสือที่นักเรียนจะอ่าน เพื่อจะได้รู้เจตนาของ

ผู้เขียน

2.12 ให้อ่านบทสรุปอาจเป็นแนวทางในการช่วยย่อใจความสำคัญ

2.13 ฝึกตามขั้นตอนการอ่านอย่างสม่ำเสมอ

2.14 ฝึกให้อ่านแล้วรายงานปากเปล่าหน้าชั้น

2.15 ให้ฝึกย่อข่าวจากหนังสือพิมพ์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 49) ได้เสนอแนะวิธีสอนอ่านจับใจความสำคัญไว้ ดังนี้

1. สอนคำที่ควรศึกษา หรือคำที่มีความหมายพิเศษก่อน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการตีความจับใจความ

2. ตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบ เพื่อให้นักเรียนรู้จักจุดประสงค์ก่อนอ่าน จะทำให้การอ่านจับใจความได้ดีขึ้น

3. สรุปโครงเรื่องให้ฟังก่อนอ่าน

4. สนทนาเกี่ยวกับภาพ หรือประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน

5. กำหนดเวลาในการอ่านให้เหมาะสมกับจำนวนคำและลดเวลาให้น้อยลง

6. ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่องหลังการอ่าน เช่น ตอบคำถาม สรุปเรื่อง วิพากษ์วิจารณ์เพื่อทดสอบความเข้าใจ และฝึกให้ปฏิบัติในการอ่านที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของการอ่าน

7. หลังจากอ่านในใจให้อ่านออกเสียงอีก โดยเฉพาะเนื้อเรื่องที่เป็นบทร้อยกรอง สรุปได้ว่า วิธีการอ่านจับใจความผู้อ่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน แล้วเลือกวิธีการอ่านให้เหมาะสมกับเวลาและประเภทของเรื่องที่อ่าน แล้วเริ่มต้นอ่านคร่าว ๆ เพื่อหาจุดสำคัญของเรื่อง แล้วอ่านละเอียดอีกครั้ง เพื่อสรุปใจความสำคัญของเรื่อง

2.8 การวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่าน

ในชีวิตประจำวันของเราส่วนใหญ่จะมีทั้งการอ่านในใจและการอ่านออกเสียง เพื่อเป็นการหาความรู้ หรือความบันเทิง มีนักการศึกษากล่าวถึงการวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่าน ดังนี้

กรมวิชาการ (2545: 48) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่านซึ่งครูจะต้องประเมินทั้งการอ่านในใจและการอ่านออกเสียง เพื่อจะได้ทราบว่า มีสิ่งใดบ้างที่ต้องปรับปรุงและสิ่งใดที่ได้ผล ซึ่งการประเมินจะช่วยให้ได้ผลทั้งครูและเด็ก โดยครูมีโอกาสปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นและช่วยทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนดีขึ้น ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย ไว้ใน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2545: 93) ได้เสนอแนวทางการวัดและประเมินความสามารถในการอ่านไว้ว่า การวัดผลนั้นผู้สอนควรหาบทอ่านที่มีความยากง่ายกับระดับที่ใช้สอนในชั้นเรียนให้อ่าน แล้วดำเนินการตั้งคำถามเพื่อความเข้าใจ และสังเกตความสนใจในการอ่านของนักเรียน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2540: 13-14) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่านภาษาไทยแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. วัดพื้นฐานการอ่านของนักเรียน เพื่อครูจะได้จัดเตรียมแผนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความสามารถที่แท้จริงของผู้อ่านต่อไป เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจและแบบสังเกต ครูจะใช้ทั้งหมดหรือเลือกใช้บางชนิดก็ได้ การวัดในลักษณะนี้ครูจะใช้ก่อนเริ่มต้นสอนอ่าน ผลที่ได้จากการวัดจะใช้ในการเตรียมอุปกรณ์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อและวิธีการวัด เพื่อประโยชน์ในการเรียนบทเรียนใหม่ที่จะช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการอ่าน

2. วัดระหว่างเรียน เพื่อนำผลมาปรับปรุงการสอนอ่าน เครื่องมือที่ใช้มีแบบสอบถาม แบบสังเกตและแบบวัดเจตคติ ซึ่งครูอาจใช้ทั้งหมดหรือเลือกใช้เป็นบางชนิดเพื่อวัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3. วัดเพื่อวิเคราะห์จุดบกพร่องในการอ่าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด เช่น จำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ครูหรือผู้วัดจะใช้เครื่องมือวัดเฉพาะวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ เพื่อค้นหาข้อบกพร่องในการอ่าน แล้วนำผลมาใช้จัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมการอ่านต่อไป

4. วัดปลายภาค เพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านหลังจากผ่านกระบวนการของการฝึกฝนมาครบระยะตามที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้วัดได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินค่า ผลที่ได้จะนำมาประเมินการอ่านที่ผู้อ่านหรือนักเรียนได้รับการฝึกฝนมา

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (มปป.: 28) ได้กล่าวถึง การวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่าน โดยพิจารณาดังนี้

1. ความเข้าใจ ได้แก่ การเข้าใจเรื่องที่อ่าน ได้รับเนื้อหาได้ครบถ้วน
2. ความเร็ว ได้แก่ ความเร็วในการอ่าน เพราะการอ่านช้าเกินไปบางกรณีอาจไม่ทันกาล และเสียประโยชน์ได้
3. ความมีนิสัยรักการอ่าน ได้แก่ การอ่านอย่างมีสมาธิ ไม่อ่านแบบเรื่อยเปื่อย โดยไร้จุดหมาย มีนิสัยชอบจดบันทึก เป็นต้น
4. ความสนใจ มีความสนใจในการอ่านอย่างสม่ำเสมอ
5. ความมีวิจารณญาณ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2544: 21-22) ได้นำวัตถุประสงค์ทางการศึกษาตามแนวคิดของ Bloom มาปรับให้เป็นวัตถุประสงค์ของการพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อประเมินด้านความรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้ในเรื่องที่ผู้เรียนได้เรียนมา โดยสามารถจำเนื้อเรื่อง ชื่อบุคคล สถานที่ และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในเนื้อเรื่อง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงกฎ ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่อยู่ในเนื้อเรื่อง ในขั้นนี้เป็นวัตถุประสงค์เบื้องต้นที่มีระดับการคิดต่ำสุด

ขั้นที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นการวัดความเข้าใจในเนื้อเรื่องที่ได้เรียนมา โดยสามารถบอกหรือเล่าให้ผู้ฟังได้ และสรุปเรื่องย่อได้ นอกจากนั้นยังสามารถอธิบายความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยค และข้อความ โดยใช้คำพูดของตนเองเพื่อสื่อสารให้เข้าใจได้ด้วย

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ (Application) เป็นการวัดการนำเรื่องที่เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ถ้อยคำ วิธีการ กฎ ทฤษฎี หลักเกณฑ์ และแนวคิด

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการวัดคุณลักษณะย่อยจากเรื่องที่อ่าน เช่น ลักษณะของตัวละคร สิ่งของและสถานที่ นอกจากนั้นยังสามารถเสนอแนวคิดย่อยอันจะนำไปสู่แนวคิดรวมได้

ขั้นที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นการวัดคุณสมบัติรวมของเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เรียนไปแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นการสรุปรวมแนวคิดเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเรื่องอื่น ๆ หรือสำนวนไทย สุภาษิต และคำพังเพย

ขั้นที่ 6 การประเมินค่า (Evaluation) เป็นการวัดคุณค่า เหตุผล ข้อเท็จจริง และการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ทั้ง 6 ขั้น จะเรียงลำดับการคิดขั้นพื้นฐานไปหาขั้นสูงสุดโดยการคิดขั้นที่ 1-3 คือ จำ เข้าใจ และนำไปใช้ เป็นวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐาน (Basic Objectives) ส่วนขั้นที่ 4-6 คือ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า เป็นวัตถุประสงค์ขั้นสูง (Ultimate Objectives)

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการอ่าน ควรเลือกใช้เครื่องมือให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน ผลที่ได้จากการวัดจะนำมาประเมินเพื่อพิจารณาตัดสินว่านักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอ่านได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

3. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์

3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) ของ เพียเจต์ (Piaget, 1983: 45-54 อ้างถึงใน ทิตนา แคมมณี 2548: 64-66) มีรายละเอียดดังนี้

เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามี ขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร เขาอธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทาง สติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่ เป็นไปตาม ธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผล เสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้น ที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามเพียเจต์เน้นความสำคัญของการ เข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ มีสาระสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

1.1 ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้และการกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็น ศูนย์กลาง และยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

1.2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในช่วงอายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถที่จะใช้ เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ 2 ขั้น คือ

1.2.1 ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด (Pre-Conceptual Intellectual Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-4 ปี

1.2.2 ขั้นการคิดด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ 4-7 ปี

1.3 ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete operational Period) เป็นขั้น พัฒนาการในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็ก สามารถสร้างภาพในใจ และสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของ ตัวเองและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

1.4 ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11- 15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

2. ภาษาและกระบวนการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

3. กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

3.1 การซึมซับหรือการดูดซึม (assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

3.2 การปรับและจัดระบบ (accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น

3.3 การเกิดความสมดุล (equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับ หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะทำให้เกิดความไม่สมดุลขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้นในตัวบุคคล

บรูเนอร์ (Bruner, 1963: 1-54) อ้างถึงใน ทิศนา แหมมณี 2548: 66-68) เขาเชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery learning) แนวคิดที่สำคัญคือ

1. การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก

2. การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะกับระดับความพร้อมของผู้เรียน และสอดคล้องกับระดับสติปัญญาของผู้เรียน

3. การคิดแบบหยั่งรู้ (intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้

4. แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

5. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

5.1 ขั้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage)

5.2 ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage)

5.3 ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage)

6. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอด หรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

7. การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุดคือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Spiral Curriculum)

สรุปได้ว่าการพัฒนาทางสติปัญญาเป็นไปตามลำดับขั้นคือ ขั้นเรียนรู้ได้จากการกระทำ ขั้นการคิดรูปธรรม และขั้นคิดนามธรรม

3.2 ความหมายของการคิดวิเคราะห์

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถทางสมองที่นักการศึกษา และนักจิตวิทยาได้ศึกษาและให้นิยามไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546: 251) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ไว้ดังนี้

คิด ทำให้ปรากฏเป็นรูป หรือประกอบให้เป็นรูป หรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ, ใคร่ครวญ, ไตร่ตรอง, คาคคเน, มุ่ง, จงใจ, ตั้งใจ, นึก

ความคิด สิ่งที่เราสร้างขึ้นในใจ, ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในใจก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป, สติปัญญาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องและสมควร

วิเคราะห์ ใคร่ครวญ แยกออกเป็นส่วน ๆ เพื่อศึกษาให้ถ่องแท้

กูด (Good, 1973: 680) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นการคิดอย่างรอบคอบตามหลักของการประเมินและมีหลักฐานอ้างอิง เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นไปได้ ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และใช้กระบวนการตรรกวิทยาได้อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล

กาเย่ (Gage, 1970: 283) กล่าวว่า การวิเคราะห์ เป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาโดยพิจารณาถึงสถานการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ ว่ามีข้อเท็จจริงเพียงใดหรือไม่

ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539: 41-44) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผลและที่เป็นอย่างนั้น อาศัยหลักการอะไร

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546: 24) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่าการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถในการจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

ศรีสุรางค์ ทินะกุล (2542: 9-12) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่าเป็น การคิดที่ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา โดยพิจารณาถึงสถานการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ ว่ามีข้อเท็จจริงเพียงใดหรือไม่

สมจิต สวธน์ไพบูลย์ (2541: 94) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ

สรุปความหมายการคิดวิเคราะห์ หมายถึง การคิดอย่างรอบคอบ เพื่อจำแนก แยกแยะหาส่วนย่อยหรือองค์ประกอบของเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่าง องค์ประกอบนั้น เพื่อประกอบการตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

3.3 ความสำคัญของการคิดวิเคราะห์

ความคิดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสมองที่ตอบโต้ต่อสิ่งเร้าและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม การคิดจึงเป็นกระบวนการที่ต้องได้รับการฝึกฝน เพื่อให้สมองมีทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (นวลลออ ทิมานนท์ 2545: 1)

สุวิทย์ มูลคำ (2547: 10) ได้ให้ความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า การคิดวิเคราะห์จะช่วยให้เข้าใจโดยการพยายามตีความข้อมูลที่ได้รับด้วยการหาเหตุผลมาอธิบาย เพื่อประเมินการตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546: 32-46) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ไว้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา
2. ช่วยให้คำนึงถึงเหตุผลสมเหตุสมผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง
3. ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัวเป็นข้อสรุปทั่วไป
4. ช่วยขุดค้นสาระของความประทับใจครั้งแรก
5. ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม
6. ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ส่วนบุคคล
7. เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่นๆ
8. ช่วยในการแก้ปัญหา
9. ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ
10. ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล

11. ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง

ประโยชน์และความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ พอสรุปได้ว่า ช่วยให้สามารถแก้ปัญหา ประเมินการตัดสินใจ และสรุปข้อมูลต่าง ๆ ที่รับรู้ด้วยความสมเหตุสมผล

3.4 กระบวนการคิดวิเคราะห์

การจัดการศึกษาทุกระดับมุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ รู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผลโดยอาศัยหลักฐานที่มีความตรงและเชื่อถือได้ มีนักการศึกษากล่าวถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ดังนี้

นีดเลอร์ (Kneedler อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี 2544: 150) ได้เสนอกระบวนการคิดวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

1. การนิยามและทำความเข้าใจปัญหา ประกอบด้วย
 - 1.1 การระบุเรื่องราวที่สำคัญหรือการระบุปัญหา
 - 1.2 การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของคน ความคิด วัตถุประสงค์ของหรือผลลัพธ์ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป
 - 1.3 การตัดสินใจระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่จำเป็นกับไม่จำเป็น
 - 1.4 การตั้งคำถามที่จะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสถานการณ์
2. การพิจารณาตัดสินใจข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา ประกอบด้วย
 - 2.1 การจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
 - 2.2 การตัดสินใจว่าข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับบริบททั้งหมดหรือไม่
 - 2.3 การระบุข้อสมมติฐานที่ไม่ได้กล่าวไว้ในข้ออ้างเหตุผล
 - 2.4 การระบุความคิดที่คนยึดติด หรือความคิดเดิมเกี่ยวกับคน กลุ่มคน
 - 2.5 การระบุความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างระบบค่านิยมและอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน
3. การแก้ปัญหา / การลงข้อสรุป / ประกอบด้วย
 - 3.1 การระบุความเพียงพอของข้อมูล
 - 3.2 การพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้

เลียม โตรตัน (2546: 27) ได้กล่าวถึง กระบวนการคิดวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การแยกแยะประเด็นย่อย ๆ ของเรื่องร่วมกันเป็นเรื่องใหญ่
2. การหาข้อมูลในแต่ละส่วนย่อย
3. การพิจารณาข้อมูลในแต่ละส่วนย่อยว่าจำเป็นและสัมพันธ์กันอย่างไร
4. การพิจารณาความคิดอื่น ๆ ประกอบ
5. การสรุปตามฐานข้อมูลที่มี

สุวิทย์ มูลคำ (2547: 19) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นต้นเรื่องที่จะให้วิเคราะห์ เช่น พี่ข สัตว์ หิน ดิน รูปภาพ บทความ เรื่องราว เหตุการณ์จากข่าว หรือสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดประเด็นข้อสงสัยจาก ปัญหาของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุ หรือความสำคัญ เช่น ภาพนี้ บทความนี้ต้องการสื่อหรือบอกอะไรที่สำคัญที่สุด

ขั้นที่ 3 กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เป็นการกำหนดข้อกำหนดสำหรับใช้ แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน หลักเกณฑ์ในการหาลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุผล อาจเป็นลักษณะ ความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือขัดแย้งกัน

ขั้นที่ 4 พิจารณาแยกแยะ เป็นการพินิจ พิจารณา ทำการแยกแยะ กระจาย สิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ โดยใช้เทคนิคคำถาม 5 W 1 H ประกอบด้วย What (อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อไร) Why (ทำไม) Who (ใคร) How (อย่างไร)

ขั้นที่ 5 สรุปคำตอบ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุปเป็น คำตอบปัญหาของสิ่งที่กำหนดให้

สรุปได้ว่า กระบวนการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย การระบุปัญหาหรือสิ่งที่ ต้องการวิเคราะห์ กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดหลักเกณฑ์แล้วทำการรวบรวมข้อมูล การ พิจารณาเหตุผลและตัดสินใจ การสรุปคำตอบจากข้อมูล

3.5 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะการคิดที่มีความซับซ้อน จากแนวคิดของทิสนา แชมณีและคณะ (2544: 133) ได้กำหนดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า ประกอบด้วย 6 ทักษะ ดังนี้

1. การรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลมาจัดระบบให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์
3. การกำหนดหมวดหมู่หรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์
4. การแจกแจงข้อมูลที่มีอยู่ลงในหมวดหมู่ โดยคำนึงถึงความความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรง

5. การจัดระบบข้อมูลที่แจกแจงแล้วให้ง่ายต่อการเข้าใจ
6. การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างหมวดหมู่ในแต่ละด้าน

ในการจะพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ควรมีขั้นตอนของการคิดวิเคราะห์ (analyzing) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูล การตั้งวัตถุประสงค์ในการจำแนกข้อมูล การกำหนดเกณฑ์ในการจำแนกข้อมูล การแยกแยะข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้ได้องค์ประกอบ การหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์จึงดูได้จาก

1. สามารถกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกข้อมูลหรือสิ่งต่าง ๆ ได้
2. สามารถจำแนกข้อมูลตามเกณฑ์ได้
3. สามารถบอกความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของข้อมูลและความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบได้

3.6 กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นการฝึกที่พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักแยกแยะเรื่องราว บอกความแตกต่างโดยใช้ข้อมูลที่ถูกต้องมาสนับสนุน เพื่อประเมินผลสำหรับการตัดสินใจ และการจัดกิจกรรมให้เกิดความสามารถดังกล่าว จะต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

เสงี่ยม ไตรรัตน์ (2546: 28) กล่าวถึงกิจกรรมที่พัฒนาการคิดวิเคราะห์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องมีปฏิกิริยาโต้ตอบ จะต้องมีการสะท้อนความคิด ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัด ดังนี้

1. กิจกรรมการสอนแบบบรรยาย การสร้างการคิดวิเคราะห์ในการจัดกิจกรรมการบรรยาย ทำได้โดยการถามคำถามผู้เรียนเพื่อค้นหาคำตอบ ครูต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียน

พยายามตอบคำถามให้ได้ การกระตุ้นให้นักเรียนกล้าถาม กล้าตอบ และร่วมแสดงความคิดเห็น ขณะนั่งฟังคำบรรยายจะช่วยเสริมการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี

2. การปฏิบัติในห้องปฏิบัติการและการทำโครงงาน การทำโครงงานต่าง ๆ เป็นวิธีการที่ดีมากในการสร้างเสริมการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากการทำโครงงานเป็นการปฏิบัติการที่ต้องอาศัยการทดลองทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาคำตอบ โดยเริ่มจากปัญหา รวบรวมข้อมูล ผึกทดลอง การคัดเลือกข้อมูลจากหลักฐานอย่างรอบคอบก่อนสรุป

3. การให้การบ้าน เป็นการบ้านเกี่ยวกับการอ่าน การสรุปโครงเรื่องที่อ่าน และการเรียบเรียงงานเขียนจากเรื่องที่อ่านจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ การคิดหาเหตุผล จากเรื่องที่อ่านได้

4. การทำรายงาน เป็นการช่วยเสริมการคิดวิเคราะห์ เพราะจะต้องค้นคว้าหาความรู้ นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ามาวิเคราะห์เนื้อหาอย่างมีเหตุผล และสรุปลงในรูปแบบของรายงาน

5. การสอบ จะได้ฝึกคิดและเขียนไปพร้อม ๆ กัน โดยครูจะต้องใช้ข้อสอบเชิงวิเคราะห์

นอริส (Norris, 1985 อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล 2541: 328) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ไว้ว่า

1. ครูต้องสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นแม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะแตกต่างกับผู้อื่น
 2. จะต้องส่งเสริมการอภิปรายในชั้นเรียนให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น
 3. สนับสนุนให้นักเรียนอธิบายเหตุผลของคำตอบมากกว่าการบอกผิดหรือถูกแต่เพียงอย่างเดียว
 4. ควรสอนทักษะการคิดควบคู่ไปกับวิชาอื่น ๆ ทุกวิชา
 5. ครูจะต้องสร้างความคาดหวังให้นักเรียนทราบว่าครูต้องการให้นักเรียนใช้ความคิดวิเคราะห์ไว้ในวัตถุประสงค์
 6. ครูควรให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกหัดในการตัดสินใจว่าควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อในโฆษณาสินค้าในโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ และสนับสนุนให้ช่วยในการตัดสินใจ
- โกวิท ประวาลพุกษ์ (2546: 5-15) ได้เสนอแนะแนวทางการสอนที่พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้วยการปฏิบัติดังนี้

1. การฝึกให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูล จากการดู การฟัง การถาม การอ่าน และการสัมผัส โดยครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกกิจกรรมดังกล่าวควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอย่างสม่ำเสมอ ครูจะต้องใช้คำถามที่จะต้องนำไปสู่การคิด โดยใช้คำถามพื้นฐานเกี่ยวกับ ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อใด เป็นมาอย่างไร และทำไม

2. การฝึกให้ผู้เรียนจัดข้อมูลเป็นกลุ่มแนวคิด โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล จัดกลุ่ม การเรียงลำดับ การคิดเปรียบเทียบ และการคิดจำแนก ครูต้องกระตุ้นด้วยคำถาม เพื่อให้เกิดแนวคิดด้วยการลงมือปฏิบัติจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด

3. การฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นผังความสัมพันธ์ เป็นการนำเสนอความรู้และความคิดของตนที่ได้จากการวิเคราะห์ มานำเสนอให้ผู้อื่นทราบโดยสรุปเป็นผังความคิด หรือ Mind Map

4. การฝึกให้ผู้เรียนสร้างและพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย การขยายความรู้ เป็นกระบวนการคิดที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพหลายแง่หลายมุม

5. การฝึกให้ผู้เรียนตรวจสอบผลกระทบและความสำคัญ กิจกรรมที่ครูควรฝึก คือการตั้งประเด็นคำถามที่ให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องแล้วนำมาสรุปเป็นภาพ

จากแนวคิดของนักการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คือ การดำเนินการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายต่อเนื่อง และควรจัดสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ เช่น ลงมือปฏิบัติจริง การค้นคว้า ส่งเสริมการอภิปรายในชั้นเรียน การใช้คำถามกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ฝึกสรุปความรู้จากเรื่องที่อ่าน และให้ความอบอุ่นกับเด็ก

3.7 การวัดและประเมินผลความสามารถในการคิดวิเคราะห์

บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ 2539: 149-154) กล่าวว่า การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คือ การวัดความสามารถในการ แยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มี จุดมุ่งหมายหรือประสงค์สิ่งใด นอกจากนั้นยังมีส่วนย่อย ๆ ที่สำคัญแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกัน อย่างไรบ้าง และเกี่ยวพันกันโดยอาศัยหลักการใด จะเห็นได้ว่าสมรรถภาพด้านวิเคราะห์จะเต็มไปด้วยการหาเหตุและผลมาเกี่ยวข้องกันเสมอ การคิดวิเคราะห์จึงต้องอาศัยพฤติกรรมด้าน ความจำ ความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้ มาประกอบการพิจารณา การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบ่งแยกย่อยออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of Elements) เป็นการวิเคราะห์ว่าสิ่งที่อยู่นั้นอะไรสำคัญหรือจำเป็น หรือมีบทบาทที่สุด ตัวไหนเป็นเหตุ ตัวไหนเป็นผล เหตุผลใดถูกต้องและเหมาะสมที่สุด ตัวอย่างคำถาม เช่น ศิลปินใดสำคัญที่สุด

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationships) เป็นการหาความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้องของส่วนย่อยในปรากฏการณ์หรือเนื้อหาหนึ่ง เพื่อนำมาอุปมาอุปไมย หรือค้นหาว่าแต่ละเหตุการณ์นั้นมีความสำคัญอะไรที่ไปเกี่ยวพันกัน ตัวอย่างคำถาม เช่น เหตุใดแสงจึงเร็วกว่าเสียง เหตุใดคนตกใจมากมักเป็นลม

3. วิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) เป็นความสามารถที่จะจับเค้าเงื่อนของเรื่องราวนั้นว่ายึดหลักการใด มีเทคนิค หรือยึดหลักปรัชญาใด อาศัยหลักการใดเป็นสื่อสารสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจ คำถามวิเคราะห์หลักการมักจะมีคำถามท้ายว่า...ยึดหลักการใด... ตัวอย่างคำถาม เช่น รถยนต์วิ่งได้โดยอาศัยหลักการใด

สมนึก ภัททิยณี (2546: 144-147) กล่าวว่า การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นการใช้วิจารณ์ญาณเพื่อไตร่ตรอง การแยกแยะพิจารณารายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องต่าง ๆ ว่ามีชิ้นส่วนใดสำคัญที่สุด ของชิ้นส่วนใดสัมพันธ์กันมากที่สุด และชิ้นส่วนเหล่านั้นอยู่รวมกันได้ หรือทำงานได้เพราะอาศัยหลักการใด ซึ่งแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. การวิเคราะห์ความสำคัญ หมายถึง การพิจารณาหรือจำแนกว่า ชิ้นส่วนใด เรื่องใด เหตุการณ์ใด ตอนใด สำคัญที่สุด หรือหาจุดเด่น จุดประสงค์สำคัญ สิ่งที่ชอบเร้น

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ หมายถึง การค้นหาความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญของเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ว่าสองชิ้นส่วนใดสัมพันธ์กัน รวมถึงข้อสอบอุปมาอุปไมย

3. การวิเคราะห์หลักการ หมายถึง การให้พิจารณาดูชิ้นส่วน หรือส่วนปลีกย่อยต่าง ๆ ว่าทำงานหรือเกาะยึดกันได้อย่างไร หรือคงสภาพเช่นนั้นได้เพราะใช้หลักการใดเป็นแกนกลาง จึงถามโครงสร้างหรือหลัก หรือวิธีการที่ยึดถือ

อำพร ไตรภักตร์ (2543: 126-146) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่า การประเมินควรประเมินในภาพรวมของห้องเรียน หรือประเมินในภาพรวมเป็นกลุ่ม และประเมินผลการคิดวิเคราะห์เป็นรายบุคคล ซึ่งครูจะต้องประเมินผลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และควรใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น

1. การใช้การอภิปรายในการประเมินการคิด เพื่อต้องการแสดงความคิดเห็น หลายมุมมองจนกระทั่งได้ข้อสรุป

2. การใช้การเขียนเพื่อประเมินการคิด เป็นการเขียนเพื่ออธิบายขยายความให้กระจ่าง ผู้เขียนต้องลำดับความคิดแล้วนำมาลำดับการเขียนให้สัมพันธ์กับการคิด

3. การใช้การสอบเพื่อประเมินการคิด อาจจะเป็นการสอบเขียนหรือแบบเลือกตอบก็ได้

4. การมอบหมายงานให้ทำในการประเมินการคิด เป็นการให้นักเรียนสามารถออกแบบการทดลองที่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของสิ่งที่ค้นพบตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งงานเหล่านี้จะต้องใช้การคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินการคิดวิเคราะห์สามารถประเมินได้ โดยการอภิปรายให้คิด การเขียนลำดับความคิด การสอบเพื่อประเมินการคิด หรือการมอบหมายงานให้ทำ และการวัดและประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์มี 3 ประเภท คือ วิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดในการประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน 3 ประเภท คือ วิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ ด้วยวิธีการดังนี้

1. การอภิปราย เป็นการฝึกการคิดวิเคราะห์วิจารณ์จากเนื้อหาจนกระทั่งได้ข้อสรุป
2. การเขียน เป็นการเขียนสรุปความคิดสำคัญ ลำดับเหตุการณ์ สามารถสื่อความได้อย่างชัดเจน
3. การสอบ เป็นการสอบเขียนหรือการสอบเลือกตอบ

4. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการเขียน

4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเขียน

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเขียนนั้น ไวท์ (White อ้างถึงใน สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ 2540: 15-16) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเขียน 2 ทฤษฎี กล่าวคือ

1) **ทฤษฎีการอ่านเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ** (The Formulistic Theory of Reading) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านกับการเขียน เมื่อผู้อ่านอ่านสารเป็นข้อความหรือเรื่องราวต่าง ๆ แล้วจะทำการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบของเรื่องที่อ่าน นอกจากนั้นจะทำการวิเคราะห์เหตุการณ์ในเรื่อง และคุณลักษณะของตัวละคร เพื่อประโยชน์

สำหรับนำมาใช้ในการเขียนของผู้อ่าน ดังนั้นผู้อ่านที่ขอบอ่านงานเขียนประเภทใด ก็มักสนใจที่จะเขียนงานประเภทนั้น

2) ทฤษฎีการอ่านวิเคราะห์โครงสร้างภาษา (The Post Structural Theory of Reading) เป็นทฤษฎีที่เน้นว่าเมื่อผู้อ่านอ่านงานเขียนประเภทต่าง ๆ จะรู้จักคำศัพท์ ความหมาย ชนิดของหน้าที่ รู้จักโครงสร้างของคำ ประโยค และข้อความที่อ่าน เมื่ออ่านเรื่องใด ก็จะเรียนรู้ในเรื่องนั้น จากทฤษฎีทั้งสองของ White ครูสามารถเลือกมาใช้ในการสอนเขียนโดยเริ่มจากกิจกรรมการอ่านให้เป็น เป็นกิจกรรมขั้นเริ่มแรก แล้วจึงจัดกิจกรรมการเขียนขั้นต่อไป

กล่าวสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเขียนมี 2 ทฤษฎี คือทฤษฎีการอ่านเพื่อวิเคราะห์ รูปแบบ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านและการเขียน และทฤษฎีการอ่านวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา เป็นทฤษฎีที่เน้นว่าเมื่อผู้อ่าน อ่านงานเขียนประเภทต่าง ๆ รู้จัก คำศัพท์ ความหมาย ชนิดและหน้าที่ของคำ รู้จักโครงสร้างของคำและประโยคที่อ่าน สามารถนำไปเขียนได้

4.2 ความหมายของการเขียน

การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยตัวอักษร มี นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546: 203) ได้ให้ความหมาย การเขียน หมายถึง ชีตให้เป็นตัวหนังสือหรือตัวเลข ชีตให้เป็นเส้นหรือรูปต่าง ๆ วาด แต่งหนังสือ

นพดล จันทรพิชญ (2535: 9) กล่าวถึงความหมายการเขียน สรุปได้ว่า การเขียน คือ การแสดงออกในการติดต่อสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยอาศัยภาษาตัวอักษรเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ และความในใจของผู้เขียนให้กับผู้อื่นทราบ นอกจากนี้ สนิท ตั้งทวี (2538) ได้ให้ความหมาย "การเขียน หมายถึง การแสดงความรู้ ความคิดและความรู้สึกที่มีอยู่ในใจออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยวิธีใช้สัญลักษณ์ที่เรียกว่า ตัวอักษร เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจในเจตนาของผู้เขียน ผู้อ่านจะสามารถรับรู้ความในใจของผู้เขียนได้ดีหรือไม่ นั้น ก็อยู่ที่ว่าผู้เขียนมีทักษะในด้านการใช้ภาษาเขียนได้ดีเพียงไร" ส่วน กรรณิการ์ พวงเกษม (2534: 7) กล่าวว่า "การเขียนเป็นการสื่อสารความรู้ ข้อเท็จจริง ความเข้าใจ จินตนาการ อารมณ์ และความคิดเห็นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร"

สรุปได้ว่า การเขียน หมายถึง การสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และข้อเท็จจริงให้ผู้อ่านเข้าใจโดยใช้ตัวอักษรเป็นสื่อ

4.3 ความสำคัญของการเขียน

การเขียนมีความสำคัญสำหรับการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ มีนักการศึกษา กล่าวถึงความสำคัญของการเขียน ดังนี้

วรรณิ โสมประยูร (2537: 140-141) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างหนึ่ง ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนออกเสนอต่อผู้อ่าน
2. เป็นการเก็บบันทึกรวบรวมข้อมูลที่ผู้เขียนได้มีประสบการณ์มาก่อน
3. เป็นการระบายอารมณ์อย่างหนึ่ง ในเรื่องที่ทำให้ผู้เขียนเกิดความรู้สึกประทับใจ หรือที่มีประสบการณ์
4. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ถ่ายทอดจากสมัยหนึ่งไปสู่อีกสมัยหนึ่ง หรือจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง เป็นต้น
5. เป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญา เนื่องจากการเรียนรู้ทุกอย่าง ต้องอาศัยการเขียนเป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกสิ่งที่ได้ฟังและอ่าน
6. เป็นการสนองความต้องการของมนุษย์ตามจุดประสงค์ที่มนุษย์แต่ละคนปรารถนา เช่น เพื่อต้องการทำให้รู้เรื่องราว ทำให้รัก ทำให้โกรธ และสร้างหรือทำลายความสามัคคีของคนในชาติ
7. เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน ทำให้รู้ถึงความสามารถของผู้เขียน
8. เป็นอาชีพอย่างหนึ่ง ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติและเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นได้เป็นอย่างดี
9. เป็นการพัฒนาความสามารถและบุคลิกภาพส่วนบุคคลให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในการแสดงความรู้สึกและแนวคิด
10. เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 24) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียน ดังนี้

1. เป็นเครื่องแสดงออกของความรู้ ความคิด และความรู้สึกของมนุษย์

2. เป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดความเจริญหรืออารยธรรมของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย

3. เป็นเครื่องมือใช้สำหรับสื่อสารทั้งเรื่องในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

4. เป็นเครื่องมือที่ใช้สนองความปรารถนาของมนุษย์ เช่น ความรัก ความเข้าใจ เป็นต้น

5. เป็นเครื่องมือสำคัญทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมรดกทางสติปัญญาของมนุษย์

6. เป็นสื่อที่ช่วยแพร่กระจายความรู้ ความคิดให้กว้างไกล และได้รวดเร็ว

7. เป็นสื่อกลางที่ให้ความรู้ ความคิด และความเพลิดเพลินแก่คนทุกเพศทุกวัย

8. เป็นบันทึกทางสังคมที่ให้คุณประโยชน์แก่คนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

9. เป็นงานอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งในปัจจุบัน

ความสำคัญของการเขียน สรุปได้ว่า การเขียนเป็นเครื่องมือสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษย์

4.4 ประโยชน์ของทักษะการเขียน

วรรณิ โสมประยูร (อ้างถึงใน ประภา ตันติวุฒิ 2542: 16) กล่าวถึงประโยชน์ในการเขียน สรุปได้ดังนี้คือ

1. ช่วยเสริมสร้างสติปัญญา
2. ช่วยสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
3. ช่วยถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ไปให้บุคคลในสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต

4. ช่วยให้ทราบเรื่องราวในอดีต

5. ช่วยผ่อนคลายอารมณ์

6. ช่วยให้การเรียนวิชาอื่น ๆ ดีขึ้น

7. มีประโยชน์ต่อทักษะการฟัง พูด และอ่าน

นพดล จันทรพิชญ (2535: 91) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเขียน ดังนี้

1. การเขียนเป็นการสื่อสารของมนุษย์
2. การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้และสติปัญญาของมนุษย์
3. การเขียนสามารถสร้างความสามัคคีในมนุษยชาติ
4. การเขียนเป็นเครื่องระบายออกทางอารมณ์ของมนุษย์
5. การเขียนสามารถทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเขียนมีประโยชน์ในด้าน เสริมสร้างสติปัญญา เป็น การสื่อสารของมนุษย์ ช่วยถ่ายทอดความรู้ เสริมสร้างจินตนาการ ผ่อนคลายอารมณ์ และมี ประโยชน์ต่อการฟัง พูด และอ่าน

4.5 องค์ประกอบของการเขียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 24-25) กล่าวว่า การเขียนที่ดี จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ความชัดเจน (perspicuity) คือ ความชัดเจนในการใช้ถ้อยคำ จะช่วยให้ การสื่อความหมายระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านไม่ตรงกัน
2. ความเรียบง่าย (simplicity) คือ ได้แก่ การใช้คำธรรมดาที่เข้าใจง่ายแต่มี ผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้อ่าน การใช้ภาษาที่เรียบง่ายนั้น ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำฟุ่มเฟือย หรืออ้อมค้อม คำปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ
3. ความกระชับ (brevity) คือ คือ การใช้คำน้อยคำ แต่ให้ความหมายชัดเจน และมีน้ำหนัก ดังที่มีผู้กล่าวว่า "ถ้าสามารถแสดงความคิดให้เข้าใจกันได้ด้วยคำเพียง 5 คำแล้ว การใช้คำถึง 10 ก็นับว่าเป็นการสูญเสีย"
4. ความประทับใจ (impressiveness) คือ ความประทับใจเกิดจากการที่ ผู้เขียนใช้ถ้อยคำเร้าความรู้สึกของผู้อ่าน ถ้อยคำที่ว่านี้ อาจเกิดจากการเน้นคำ การเรียงลำดับ คำในประโยค การใช้คำที่ขัดแย้งกันในประโยค หรืออาจใช้คำที่ทำให้เกิดภาพก็ได้ ความ ประทับใจแสดงออกได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ
5. ความไพเราะ (euphony) คือ ได้แก่ การเลือกใช้คำที่มีเสียงราบรื่นไพเราะ หู ความราบรื่นของถ้อยคำทำให้งานเขียนมีความไพเราะ
6. การสร้างภาพ (picturesque ness) คือ เป็นเทคนิคการเขียนที่ทำให้ผู้อ่าน มองเห็นภาพ การเขียนเพื่อสร้างภาพนั้นจะต้องใช้ถ้อยคำที่ให้ความรู้สึกและมีอารมณ์ เช่น ความตระการ ถ้อยคำที่ใช้ควรเป็นคำแสดงอาการ เช่น เคว้างคว้าง โง่งเงง โง่งงก
7. โครงสร้างของประโยค (structure of sentences) คือ การลำดับที่ของวลี อนุประโยคกฎแห่งความใกล้ชิด ได้แก่ สิ่งที่เกี่ยวข้องกันพาดพิงถึงกันต้องอยู่ใกล้ชิด นั่นคือ ส่วน ขยายต้องการอยู่ใกล้ชิดกับคำที่ถูกขยาย

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการเขียนมีดังนี้ คือ ความชัดเจน ความเรียบง่าย ความกระชับ ความประทับใจ ความไพเราะ การสร้างภาพ โครงสร้างของประโยค

4.6 กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียน

การพัฒนาความสามารถในการเขียนมีความสำคัญและความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งถือว่าเป็นทักษะทางภาษาที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอโดยมีหลักในการสอนเขียน ดังนี้

สุวรรณีย์ ยะหะกร (2548: 89) กล่าวว่า การเขียนถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ ผู้สอนจึงต้องรู้หลักการสอนเขียน ดังนี้

1. สอนคัดลายมือ เริ่มต้นสอนให้จับดินสอให้ถูกต้อง วางสมุดให้ตรง ผู้เรียนนั่งตัวตรง ค้อมศีรษะเล็กน้อย สายตาห่างกระดาษ 1 ฟุต ฝึกเขียนตามแบบแผนอย่างสม่ำเสมอ ลายมือจะสวย

2. สอนทักษะการเขียนงานประเภทต่าง ๆ เช่น เรียงความ บทความ รายงาน บันทึกประจำวัน คำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ มีวิธีการสอน ดังนี้

2.1 ขั้นเตรียมการเขียน เป็นขั้นที่ผู้เรียนเตรียมวางแผนการเขียน ได้แก่ การตั้งประเด็นที่จะเขียน การหาข้อมูลในการเขียน และจัดทำกร่างหัวข้อที่จะเขียน

2.2 ขั้นเขียน เป็นการเขียนตามแผนการที่กำหนดไว้ โดยใช้ภาษาเขียนที่เหมาะสมกับประเภทของงานเขียนนั้น ๆ

2.3 ขั้นอ่านทบทวนและแก้ไข เมื่อการเขียนเสร็จสิ้นลง ผู้เรียนอ่านทวนสิ่งที่เขียน หากพบว่ามีข้อความบกพร่อง เช่น เรื่องการสะกดคำไม่ถูกต้อง การใช้รูปประโยคไม่ถูกต้อง ชัดเจน ผู้เรียนแก้ไขให้ถูกต้อง

วรรณีย์ โสมประยูร (2542: 168-172) กล่าวถึงหลักในการสอนเขียน ดังนี้

1. **ตัวเด็ก** ความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของเด็ก สามารถพัฒนาทักษะการเขียนให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังนี้

1.1 ความพร้อมของเด็ก

1.2 ความสามารถในการถ่ายทอดและการรับรู้ของเด็ก

1.3 ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ของเด็ก

1.4 ความสนใจและศรัทธาในตัวเด็ก

2. **ตัวครู** ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการเขียนซึ่งครูต้องมีความรู้ ดังนี้

2.1 ความรู้ตามหลักภาษาไทย

2.2 ความรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย

2.3 เจตคติของครูที่มีต่อทักษะการเขียน

3. วิธีสอนของครู ครูควรคำนึงถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 3.1 การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน
- 3.2 การเตรียมความพร้อมสำหรับบทเรียนใหม่
- 3.3 การสอนให้เข้าใจในความหมายคำและประโยค
- 3.4 การสร้างบรรยากาศ
- 3.5 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนแต่ละครั้งให้ชัดเจน
- 3.6 กิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกเขียน
- 3.7 วิธีฝึกทักษะการเขียน
- 3.8 การใช้สิ่งเร้าและแรงบันดาลใจ
- 3.9 การทำให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน
- 3.10 การส่งเสริมให้ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ
- 3.11 การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ
- 3.12 กิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 3.13 การประเมินผลและติดตามผล

หลักในการสอนเขียนสรุปได้ คือ การสอนทักษะการเขียนงานประเภทต่าง ๆ ที่มีขั้นตอนคือ ขั้นตอนการเขียน ขั้นเขียน ขั้นอ่านทบทวนและแก้ไข และการสอนเขียนต้องสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ผู้สอน และวิธีการสอนของครูด้วย

การเขียนตามคำบอก

กรมวิชาการ (2522: 16-17) ได้เสนอแนะการเขียนตามคำบอกไว้ว่า ควรสอนตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ครูอ่านเรื่องทั้งหมด ตามที่ต้องการให้นักเรียนฟังก่อนหนึ่งเที่ยวเพื่อให้เข้าใจความหมายของคำ เรื่องราวและเป็นการสร้างความสนใจให้นักเรียนอยากเรียน
2. ครูอ่านคำ ประโยคหรือวรรคให้นักเรียนฟังสองครั้ง ครั้งแรกให้นักเรียนฟังอย่างมีสมาธิ ตั้งใจฟัง และติดตามเพื่อความเข้าใจความหมายและจำคำที่เขียนได้
3. อ่านคำหรือประโยคให้นักเรียนฟังครั้งที่สอง แล้วให้นักเรียนลงมือเขียนตามคำบอก ควรปฏิบัติดังนี้
 - 3.1 ครูอ่านคำหรือประโยคให้ถูกต้องชัดเจน
 - 3.2 ถ้ามีเสียงรบกวนให้หยุดอ่านในช่วงนั้น

3.3 ถ้านักเรียนฟังคำได้ไม่ชัดให้อ่านซ้ำคำนั้นอีก

3.4 สังเกตและแนะนำวิธีฟังอย่างมีสมาธิแก่นักเรียน

การเขียนสรุปความ

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงวิธีการเขียนสรุปความไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2546 ข: 224) ได้อธิบายหลักการของวิธีการเขียนสรุปความว่า การเขียนสรุปความคือ การเขียนที่ต้องใช้หลักการตอบคำถามให้ได้สาระว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร นำเนื้อหาสำคัญดังกล่าวมาเรียบเรียงใหม่ให้สละสลวยต่อเนื่องอย่าง ชัดเจนและกะทัดรัด เป็นการย่อความคิดความสำคัญของข้อความให้หนักแน่นยิ่งขึ้น

ธีรฤทัย สัจจพันธุ์ (2547: 287) ได้กล่าวถึงวิธีการเขียนสรุปความได้ว่า การเขียนสรุปความ ผู้สรุปต้องเรียบเรียงใจความสำคัญให้ครบถ้วนอย่างกะทัดรัด ชัดเจน ด้วยภาษาของตนเอง

ศศิธร ธัญลักษณานันท์ (2542: 211) กล่าวถึงวิธีการเขียนสรุปความไว้ว่า ผู้เขียนจะต้องเขียนร่างข้อความสั้น ๆ ที่จัดไว้ ชัดเกล่าและตกแต่งร่างข้อความที่สรุปให้เป็นภาษาที่ดี สื่อความหมายได้ชัดเจน

จุไรรัตน์ วรรณศิริ (2544: 70) ได้เสนอแนะขั้นตอนวิธีการเขียนสรุปความ 2 วิธี ดังนี้

วิธีการเขียนสรุปความแบบที่ 1 เป็นเรื่องสั้น นิทาน เรื่องเล่า นวนิยาย ฯลฯ มีวิธีเขียนดังนี้

1. อ่านหรือฟังเรื่องราวให้ตลอดทั้งเรื่องให้เข้าใจ
2. ตั้งคำถามตัวเองสั้น ๆ ว่า ใครคือผู้แต่ง ผู้กระทำซึ่งเป็นพระเอกของเรื่องคือใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำอย่างไร ผลของการกระทำเป็นอย่างไร
3. ขยายความในคำตอบออกไปเมื่อต้องการรายละเอียดที่จำเป็นในการเขียนสรุปความ
4. นำคำตอบข้อ 2 และข้อ 3 มาเขียนเรียบเรียงใหม่ให้ได้เนื้อความที่ไพเราะ สละสลวย เข้าใจง่าย

วิธีการเขียนสรุปความแบบที่ 2 เป็นวิธีการเขียนสรุปความเรื่องราวที่ประกอบด้วยย่อหน้าหลาย ๆ ย่อหน้า มีวิธีเขียนดังนี้

1. อ่านเรื่องราวให้ตลอดเรื่อง
2. จับใจความเรื่องที่ละย่อหน้า

3. นำใจความแต่ละย่อหน้ามาเขียนเรียบเรียงใหม่ให้ได้ใจความสละสลวย
เข้าใจง่าย

สรุปได้ว่าการเขียนสรุปความ เป็นการเขียนที่ต้องใช้หลักการตอบคำถามให้ได้
สาระว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร แล้วเขียนเรียบเรียงใจความสำคัญให้
ครบถ้วนอย่างกะทัดรัด ชัดเจน ด้วยภาษาของตนเอง

การคัดลายมือ

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงวิธีการสอนคัดลายมือไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2546 ข: 173-179) กล่าวถึงการคัดลายมือเป็นการฝึกเขียนตัว
อักษรไทยให้ถูกต้องตามหลักการเขียนคำไทย จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องของตัวอักษรไทย
เขียนให้อ่านง่าย มีช่องไฟ มีวรรคตอน ตัวอักษรเสมอกัน วางพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ได้ถูกต้อง
ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง และลายมือสวยงาม โดยมีท่าทางในการคัดลายมือ ดังนี้

1. การคัดลายมือ ต้องจับดินสอหรือปากกาให้ถูก ดินสอหรือปากกาจะอยู่ที่
นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้และนิ้วกลาง ส่วนนิ้วนางกับนิ้วก้อยงอไว้ในฝ่ามือ
2. การวางสมุด ให้วางสมุดตรง ๆ ไม่วางสมุดเอียงไปทางใดทางหนึ่ง
3. การวางท่าในการเขียน ต้องนั่งตัวตรง ค้อมศีรษะเล็กน้อย สายตาห่างจาก
กระดาษประมาณ 1 ฟุต และเขียนด้วยมือขวา ส่วนมือซ้ายวางบนกระดาษไม่ให้กระดาษเลื่อน
ไปมา
4. การเขียนตัวอักษร เขียนให้ตัวงาม เขียนส่วนสูงและส่วนกว้างให้ถูกส่วน
ตัวอักษรจะเขียนตัวตั้งตรง
5. การวางพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ สระทุกตัวต้องมีตำแหน่งซึ่งสัมพันธ์
กับพยัญชนะ

บันลือ พฤษะวัน (2530: 167-169) ได้กล่าวว่า การคัดลายมือเป็นการเขียน
เพื่อเลียนแบบ มุ่งฝึกให้เขียนหรือคัดได้งดงามสะอาดตา มีกฎเกณฑ์ในการฝึกคัดลายมือดังนี้

1. การเริ่มตัวอักษร ครั้งแรกควรเริ่มเขียนหัวตัวอักษรให้กลม มีขนาดพอเหมาะ
2. ขนาดตัวอักษร ควรมีขนาดพอดี ไม่อ้วนหรือผอมเกินไป
3. การเขียนและวางสระ วรรณยุกต์ให้ถูกต้อง
4. การเขียนตัวอักษรไม่นั่งเส้น คือส่วนล่างไม่ทับเส้นบรรทัดโดยตลอด
5. การเว้นระยะช่องไฟระหว่างตัวอักษรเท่า ๆ กัน หรือสม่ำเสมอ ไม่เบียดเสียด
กัน หรือห่างกันจนเกินไป

สรุปได้ว่าการสอนคัดลายมือ เป็นการฝึกเขียนตัวอักษรไทยให้ถูกต้องตาม หลักการเขียนคำไทย โดยคำนึงถึงความสะดวก สวยงาม และมีท่าทางในการคัดลายมือที่ ถูกต้อง

การเขียนแผนภาพโครงเรื่อง

การสอนโดยใช้แผนภาพโครงเรื่องเป็นการสร้างสรรค์อย่างหนึ่งที่ผู้สร้างแผนภาพ โครงเรื่องอาจใช้งานศิลปะเข้ามาช่วย ทำให้แผนภาพโครงเรื่องน่าสนใจและทำให้เห็นภาพชัดเจน ยิ่งขึ้นการสอนเขียนแผนภาพโครงเรื่องเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ทำให้รู้จักการวางแผน ซึ่งมีนักการศึกษากล่าวถึงการสอนเขียนแผนภาพโครง เรื่องไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2546 ข: 199) กล่าวว่า การสอนเขียนแผนภาพโครงเรื่องจะช่วย ให้สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ดี และเกิดความแม่นยำในการเรียนรู้ แผนภาพ โครงเรื่องมีหลายรูปแบบ เช่น โครงสร้างเหตุการณ์ โครงสร้างรายละเอียด โครงสร้างบทนำหรือ คำนำ โครงสร้างบทสรุป โครงสร้างแบบความหมาย โครงสร้างแบบสาธก โครงสร้าง เปรียบเทียบ และโครงสร้างแบบแก้ปัญหา ซึ่งครูจะต้องเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน

การนำแผนภาพโครงเรื่องมาใช้ในการสอนภาษาไทย ได้ดังนี้

1. ใช้ในการเตรียมการอ่าน ผู้สอนจะใช้แผนภาพโครงเรื่องประเมินความรู้และ ประสบการณ์ของผู้เรียนโดยช่วยระดมสมองเกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน
2. ใช้ในระหว่างอ่าน ขณะอ่านเรื่องผู้เรียนจะทำแผนภาพโครงเรื่องด้วยการ เขียนเหตุการณ์ตามลำดับ จะทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องยิ่งขึ้น
3. ใช้หลังการอ่าน ใช้แผนภาพโครงเรื่องช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนเรื่องราวอีกครั้ง หนึ่ง จะเป็นการสรุปเรื่องราวเป็นแผนภาพทำให้จำเรื่องราวได้แม่นยำ
4. ใช้แผนภาพโครงเรื่องในการเล่าเรื่องและการรายงาน
5. ใช้แผนภาพโครงเรื่องในการเขียนย่อเรื่องหรือย่อความ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน จับประเด็นที่จะเป็นย่อเรื่องได้ครบถ้วนและสมบูรณ์

ขั้นตอนการสอนเขียนแผนภาพโครงเรื่อง ดังนี้

1. เขียนแผนภาพโครงเรื่องให้สมบูรณ์ก่อนเพื่อเป็นคู่มือครู
2. แจกแผนภาพโครงเรื่องหรือเขียนแผนภาพโครงเรื่องบนกระดานดำ โดยไม่มี รายละเอียดของเรื่อง
3. ให้นักเรียนอ่านเรื่อง

4. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเนื้อเรื่อง แล้วช่วยกันเติมข้อความหรือรายละเอียดของแผนภาพโครงเรื่อง เพื่อหาใจความสำคัญของเรื่อง เหตุการณ์ที่สำคัญและคุณค่า หรือข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน หากนักเรียนทำไม่ได้ครูอาจใช้คำถามนำเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์

5. ให้นักเรียนเล่าเรื่องตามแผนภาพโครงเรื่องและปรับเรื่องให้สมบูรณ์

6. ให้นักเรียนเขียนเรื่องตามแผนภาพโครงเรื่องด้วยถ้อยคำของตนเอง เพื่อดูความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อผู้อ่าน ส่วนการวัดผลของแผนภาพโครงเรื่อง โดยการตรวจผลงานหาใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน เหตุการณ์สำคัญ คุณค่า หรือข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน การเติมแผนภาพโครงเรื่อง การเล่าเรื่อง และการเขียนเรื่องตามแผนภาพได้ถูกต้องตามเนื้อหาสาระที่อ่าน และสังเกตความตั้งใจในการทำงาน การมีส่วนร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นด้วย

สรุปได้ว่า การสอนเขียนแผนภาพโครงเรื่องเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเขียนใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน เหตุการณ์สำคัญ คุณค่า หรือข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน ลงในแผนภาพโครงเรื่อง จากนั้นสามารถเล่าเรื่อง และเขียนสรุปเรื่องด้วยถ้อยคำของตนเองได้

4.7 ความสามารถในการเขียน

กรมวิชาการ (2546 ข: 67-69) ได้กำหนดความสามารถในการเขียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยกำหนดไว้ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ดังนี้

1. สามารถเขียนสะกดคำได้ถูกต้อง วางสระและวรรณยุกต์ถูกต้องที่ตามหลักการเขียนคำไทย และเขียนคำบอกถูกต้อง
2. สามารถเขียนคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด และตัวบรรจงครึ่งบรรทัดได้ถูกต้องสวยงาม และคัดได้เร็ว ถูกต้องตามหลักการเขียนอักษรไทย
3. สามารถเลือกใช้คำเขียนประโยค เรื่องราวต่าง ๆ เพื่อสื่อสารได้ตรงตามความหมาย
4. สามารถเขียนจดหมายลาครู จดหมายถึงบิดามารดาได้ถูกต้องตามรูปแบบการเขียนจดหมาย ใช้ภาษาที่สุภาพและเขียนได้ตามจุดประสงค์ของการเขียน
5. สามารถเขียนเรียงความ ย่อความ การเขียนเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง และเรื่องราวจากจินตนาการ โดยใช้กระบวนการเขียนพัฒนางานเขียน

6. สามารถใช้ทักษะการเขียนเขียนบันทึกประจำวัน บันทึกข้อมูลหรือความรู้จากการอ่าน เขียนรายงานและเขียนกรอกรายการต่าง ๆ ได้ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์ และใช้ตัวเลขไทยในการเขียนบันทึกและเขียนรายงาน

7. สามารถเขียนอย่างมีมารยาทโดยใช้ภาษาที่สุภาพรับผิดชอบต่อ การเขียน และใช้แหล่งอ้างอิง และมีนิสัยรักการเขียน

4.8 การวัดและประเมินผลความสามารถในการเขียน

การวัดและประเมินผลความสามารถในการเขียนเป็นงานที่ยาก ซึ่งผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับพัฒนาการด้านการเขียน โดยนักการศึกษาได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลความสามารถในการเขียนไว้ดังนี้

ฮีตัน (Heaton, 1979: 134-135 อ้างถึงใน สมเกียรติ กินจาปา 2545: 47) ได้เสนอแนะว่าในการวัดความสามารถในการเขียนนั้นควรวัดผู้เขียนในด้านต่อไปนี้

1. วัดความสามารถในด้านไวยากรณ์ (Grammar) หมายถึง ความถูกต้องของการใช้ไวยากรณ์ในการเขียนเรื่องนั้น

2. วัดความสามารถในการใช้คำศัพท์ (Vocabulary) หมายถึง การเลือกใช้คำศัพท์ที่ถูกต้อง เหมาะสม และหลากหลาย

3. วัดความสามารถด้วยกลไกการเขียน (Mechanics) หมายถึง เครื่องหมายวรรคตอนและการสะกดที่ผู้เขียนใช้ได้ถูกต้อง

4. วัดความคล่องแคล่วของการเขียน คือ วัดด้านลีลา และความสอดคล้องของการสื่อความหมาย (Fluency : Style and Ease of Communication) หมายถึง ความสามารถในการนำเสนอเนื้อเรื่องและความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อ การเลือกใช้ถ้อยคำ ลีลาการเขียนและโวหารต่าง ๆ

5. วัดด้านความสัมพันธ์ของข้อความ (Relevance) หมายถึง การจัดลำดับความคิดและการเรียบเรียงข้อความ

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518: 10-12) ได้เสนอแนะสิ่งที่ควรพิจารณาในการตรวจงานเพื่อวัดความสามารถในการเขียน ได้ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง พิจารณาแนวคิดหรือแนวเรื่อง การจัดระเบียบความคิด การอ้างเหตุผลการขยายความ และความแจ่มแจ้งชัดเจน

2. การใช้ภาษา พิจารณาระดับภาษาที่ถูกต้องตามกาลเทศะ และลักษณะของเรื่องคำ ประโยค การเขียนย่อหน้า การเว้นวรรคตอน การใช้สำนวนโวหาร คำพังเพย สุภาษิต

3. รูปแบบ พิจารณาเฉพาะการเขียนที่มีแบบแผนแน่นอนว่า เขียนได้ถูก
รูปแบบการเขียนชนิดนั้น ๆ หรือไม่

4. กลไกประกอบกรเขียนอื่น ๆ ได้แก่ สะกดการันต์ ลายมือ ความสะอาด
ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

พิสมัย สิงห์แก้ว (2520: 37) กล่าวถึงเกณฑ์ในการวัดความสามารถในการเขียน
ดังนี้

1. ความคิด (Ideas) ได้แก่ เนื้อหาตรงประเด็น มีเหตุผลและน้ำเสียง (Tone)
2. การเรียบเรียงเนื้อหา (Organization) ได้แก่ สิ่งที่ต้องเน้น มีเค้าโครง
ความคิดที่เป็นระเบียบ

3. ลีลาการเขียน (Style) แสดงความเป็นต้นคิดมีท่วงทำนองเฉพาะตน
4. กลไกในการเขียน (Mechanics) ได้แก่ การสะกดการันต์ วรรคตอนและ
หลักภาษา

5. การเลือกใช้คำ (Choice of Words) ได้แก่ ความชัดเจน เลือกคำได้ตรง
ตามความหมาย ทั้งความหมายโดยตรง และความหมายโดยนัย และการเลือกใช้คำตามระดับ
ภาษา

สรุปได้ว่า การตรวจผลงานด้านการเขียนพิจารณาทั้ง เนื้อเรื่อง การใช้ภาษา
รูปแบบ และกลไกประกอบกรเขียนอื่น ๆ และเกณฑ์ในการวัดความสามารถในการเขียนต้อง
พิจารณาเกี่ยวกับ ความคิด การเรียบเรียงเนื้อหา ลีลาการเขียน กลไกในการเขียน และการ
เลือกใช้คำ

5. แนวคิดเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านอีสาน

5.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องราวที่ชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมา โดยมีผู้ให้ความหมายไว้
ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546: 588) ให้ความ
หมายของนิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป เหตุ เช่น โรค
นิทาน เรื่องเดิม เช่น วัตถุนิทาน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2537: คำนำ) กล่าวไว้ว่า “นิทานพื้นบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยมาแต่อดีต เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมมานาน โดย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้เล่านิทานพื้นบ้านให้ลูกหลานฟัง เพื่อวางรากฐานชีวิตให้เป็นคนดีมีคุณธรรม กล่าวหาญ ชี้อสัตย์ สุจริต เลือกประกอบอาชีพที่ดีเป็นคนที่รู้จักเหตุรู้จักผลและเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง พึ่งตนเองได้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในชีวิตตั้งแต่เริ่มรู้ความ”

บุญส่ง ครุศรี (2538: 1) กล่าวถึงความหมายของนิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าของคนในท้องถิ่นที่เล่าถ่ายทอดด้วยปากเปล่า จากความทรงจำจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง มีวัตถุประสงค์ในการเล่าเพื่อก่อให้เกิดความบันเทิงและสั่งสอนให้บุคคลทำความดี

กิ่งแก้ว อัครถาวร (2519: 12) กล่าวถึงความหมายของนิทานพื้นบ้านสรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาด้วยวิธีมุขปาฐะ และมีการจดบันทึกไว้ในระยะหลัง นิทานพื้นบ้านนับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518: 99-100) ได้กล่าวถึงนิทานพื้นบ้าน สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องราวที่เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดาเป็นภาษาร้อยแก้วมิใช่ร้อยกรอง ต่อมาระยะหลังจึงได้มีการเขียนขึ้นตามเค้าเดิมแต่ไม่ปรากฏชื่อผู้เล่าดั้งเดิม

สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้าน เป็นเรื่องเล่าของคนในท้องถิ่นที่เล่าด้วยปากเปล่า จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ต่อมาภายหลังมีการจดบันทึกไว้ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

5.2 ลักษณะของนิทานพื้นบ้านอีสาน

นิทานพื้นบ้านอีสานเป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาช้านานในแถบภาคอีสาน มีผู้รู้ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานพื้นบ้านอีสานไว้ ดังนี้

ธวัช ปุณโณทก (2525: 174) กล่าวว่า “วรรณกรรมอีสานมีรูปแบบเฉพาะต่างไปจากภาคกลาง กล่าวคือ วรรณกรรมอีสานเป็นวรรณกรรมชาวบ้านอย่างแท้จริง ชาวบ้านเป็นเจ้าของสิทธิเป็นผู้ใช้ศึกษา เป็นผู้อ่านผู้สร้างวรรณกรรมเหล่านี้”

ระวีวรรณ อินทร์แหยม (2527: 13) กล่าวถึง วรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน สรุปได้ว่า ดังนี้ มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปกครองในดินแดนอีสานมีอิสระเป็นของตัวเอง มีหัวหน้าหรือเจ้าเมืองปกครองลูกบ้าน ทางราชธานีมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยว ฉะนั้น วัฒนธรรมของราชธานีจึงไม่ค่อยแพร่เข้าไปในอีสานมากนัก ด้วยเหตุนี้ภาคอีสาน

จึงมีรูปแบบวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ความคิด ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ จึงแตกต่างไปจากภาคกลาง

กรมศิลปากร (2531: 127) อธิบายลักษณะของนิทานพื้นบ้านอีสาน สรุปได้ดังนี้

1. ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน ไม่นิยมการระบุชื่อผู้แต่ง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าทั้งหมดจะไม่บอกชื่อผู้แต่งเลย จะมีตำนานและนิทานที่บอกชื่อผู้แต่งบ้างก็เป็นส่วนน้อยมาก เช่น พันทุนบุญม และพวกกาพย์กลอนคำสอนต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะไม่ต้องการอวดอ้างชื่อประการหนึ่ง มีต้นกำเนิดมาจากการเป็นวรรณคดีมุขปาฐะ ซึ่งไม่ทราบผู้เล่าต้นเค้าเรื่องแน่นอนประการหนึ่ง ประกอบกับนิทานพื้นบ้านอีสานแทบทั้งสิ้นจะเป็นเรื่องอิงพระพุทธศาสนา ผู้แต่งจึงอาจจะถือว่าตนแต่งเป็นเรื่องราวศาสนาและไม่กล้าออกชื่อตนไว้ในทีเดียว

2. ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสานนั้น ส่วนมากเป็นนิยายเล่าเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ โดยอาศัยหลักการของเหตุและผลในตัวของมันเอง ไม่คำนึงถึงหลักเหตุผลตามความจริง ดังนั้นจึงมีเรื่องราวที่เป็นอนิหารปรากฏอยู่โดยทั่วไปในนิทานพื้นบ้านอีสานแทบทุกเรื่อง

3. ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสานนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่องหรืออ้างอิงถึงพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เช่น เล่าเรื่องพุทธประวัติ เล่าเรื่องชาดก เล่าเรื่องเหตุการณ์ในพุทธศาสนา หรือแม้ในตำนานที่กล่าวถึงเรื่องราวของชุมชนโบราณในภาคนี้ เช่น อูรังคินทาน ก็อ้างอิงพุทธทำนาย กล่าวคือ เล่าเรื่องเกริ่นนำต้นตำนานไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาในดินแดนแถบนี้ และได้พยากรณ์ถึงเหตุการณ์และสถานที่ต่าง ๆ ไว้แทบทุกเมือง ฯลฯ เป็นต้น

4. ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสานนั้น นอกจากจะอยู่ในฐานะตัวถ่ายทอดเรื่องราวตามปกติแล้ว ยังอยู่ในฐานะตัวกำหนดค่านิยมทางสังคมและสภาพความเป็นอยู่อีกด้วย ดังนั้นเราอาจทราบถึงพฤติกรรม สภาพความเป็นอยู่ และค่านิยมทางสังคมของภาคอีสานได้เป็นอย่างดีจากตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน

5. ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสานนั้น ได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวและแนวคิดจากชุมชนในดินแดนแถบอื่นมา จะเห็นได้ว่ามีนิทานพื้นบ้านอีสานหลายเรื่อง ที่รับถ่ายทอดมาจากดินแดนใกล้เคียง โดยเฉพาะแถบล้านนาไทย เช่น เรื่องสุพรรณโมกขา ลั่นทอง ท้าวแก้วกาดำ จำปาสีตัน ฯลฯ และแถบล้านช้าง ซึ่งมีอาณาเขตปกคลุมมาถึงตอนเหนือของภาคอีสานปัจจุบัน เช่น พื้นเวียงหรือพื้นเมืองเวียงจันทน์ พันทุนบุญม ฯลฯ เป็นต้น

สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านอีสาน เป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาในท้องถิ่นภาคอีสาน มีลักษณะเป็นมุขปาฐะมาก่อน ผู้แต่งแต่งเพื่อเป็นศาสนาและไม่นิยมบอกชื่อผู้แต่ง

บางครั้งเป็นเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดจากชุมชนแถบอื่นมา และมักจะถ่ายทอดค่านิยมทางสังคม และความเป็นอยู่ของคนในภาคอีสาน

5.3 ประเภทของนิทานพื้นบ้านอีสาน

นิทานพื้นบ้าน สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท โดยแบ่งจากเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น อาศัยรูปแบบเป็นเกณฑ์ หรืออาศัยแบบเรื่องและแบ่งตามเกณฑ์พื้นฐานของสังคมไทย ดังนี้

ธวัช ปุณโณทก (2525: 174) แยกประเภทของนิทานพื้นบ้านอีสาน ไว้ดังนี้

1. นิทานพุทธศาสนา ได้แก่ เรื่องชาดก ตำนานทางพุทธศาสนา เช่น ท้าวสีทน ท้าวปาจิต ตำนานพื้นพระบาง เป็นต้น

2. นิทานคติธรรม เป็นเรื่องที่ให้ประโยชน์ด้านจิตใจ เช่น กำพร้าผีน้อย นางผมหอม สินไซ (ศิลป์ชัย)

3. นิทานชีวิต เป็นนิทานขนาดยาวพูดถึงการผจญภัย ความขัดแย้งที่เกิดจากอารมณ์และความปรารถนาของมนุษย์ ได้แก่ ท้าวชูลูนางอ้อ ท้าวกำกาดำ การะเกด จำปาสีตัน เป็นต้น

4. นิทานคำสอน เป็นนิทานที่มีเนื้อหายึดคตินิยมทางพุทธศาสนา และผสมผสานกับเรื่องความเชื่อในวิญญาณ เช่น พระยาคำกงสอนไพร่ อินทญาณสอนลูก ย่าสอนหลาน

กรมศิลปากร (2531: 107) ทำการแบ่งนิทานพื้นบ้านอีสานออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. นิทานบันทึกเหตุการณ์ นิทานที่แต่งขึ้นเพื่อมุ่งที่จะบันทึกเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นเหตุการณ์ทางศาสนาหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ก็ได้ เช่น เรื่องราวของการสืบศาสนาหรือเรื่องสงคราม เป็นต้น

2. นิทานเล่าเรื่องสถานที่ หมายถึง นิทานที่แต่งขึ้นเพื่ออธิบายถึงตำนานการเกิดของสถานที่ต่าง ๆ อาทิ นิทานเรื่อง จิ้งจิงดั่งแดง เล่าถึงการเกิดของแก่งคุดคู้และภูผาเงิน ในเขตจังหวัดเลย นิทานเรื่องอุรังคินทาน เล่าเรื่องการสร้างพระธาตุพนม เป็นต้น

3. นิทานเล่าเรื่องเพื่อความบันเทิง หมายถึง นิทานเล่าเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีทั้งที่เป็นเรื่องราวของชาวบ้านและนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ

4. นิทานพุทธศาสนา หมายถึง นิทานที่เล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา มีทั้งที่เป็นของประวัติทางพุทธศาสนาและที่เป็นชาดกต่าง ๆ

5. นิทานคติธรรม หมายถึง นิทานที่แต่งขึ้นโดยแทรกคติธรรมคำสอนหรือจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อให้การสั่งสอนทางจริยธรรม

สรุปได้ว่านิทานพื้นบ้านมีหลายประเภท โดยแบ่งจากเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น อาศัยรูปแบบเป็นเกณฑ์ หรืออาศัยแบบเรื่อง และแบ่งตามเกณฑ์พื้นฐานของสังคมไทย เป็นต้น

ส่วนนิทานพื้นบ้านอีสานที่นำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ครั้งนี้เป็นนิทานพื้นบ้านอีสานประเภท นิทานเล่าเรื่องเพื่อความบันเทิง และนิทานคติธรรม โดยเรื่องราวของนิทานจะมีเนื้อหาสนุกสนาน มีคติธรรมสอนใจในทางสร้างสรรค์ และสอดแทรกค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสานไว้ด้วย พิจารณาคัดเลือกนิทานพื้นบ้านอีสานที่สนุกสนาน และเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก โดยปรับใช้คำให้เหมาะสมกับระดับชั้นที่สอน

5.4 แนวการจัดกิจกรรมที่ใช้นิทานพื้นบ้านเป็นสื่อในการเรียนการสอน

นิทานพื้นบ้านสามารถนำมาใช้เป็นสื่อในการสอนความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ช่วยสร้างความเข้าใจก่อให้เกิดคุณธรรมในจิตสำนึก และส่งเสริมจินตนาการของเด็กได้ดี ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2541: 66) ได้กล่าวถึงสื่อการสอนที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและสามารถพัฒนาเด็กให้มีความรู้คู่ความดีว่า “วัยเด็กเล็กจะใช้สมองซีกขวาในการเรียนรู้ ที่เสริมสร้างกระบวนการคิด จินตนาการ เด็ก ๆ ทุกคนชอบฟังนิทาน เด็กจะไม่เบื่อถ้าครูสามารถเล่าเรื่องได้อย่างสนุกสนาน ได้รับความสนใจ ผูกทักษะการฟัง การคิด ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม โดยผ่านนิทาน” นอกจากนี้ ถิรนนท์ อนุวัช (2528: 81) ได้กล่าวว่า การนำนิทานพื้นบ้านมาเป็นสื่อในการสอนอ่านว่าทำให้นักเรียนได้รู้จักแง่มุมต่าง ๆ ของอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ช่วยให้นักเรียนเกิดจินตภาพในด้านการท่องเที่ยว การผจญภัย ได้พบประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ ก่อให้เกิดคุณค่าต่อผู้อ่าน สามารถพัฒนาสติปัญญาได้

กุหลาบ มัลลิกะมาส และประคอง นิมมานเหมินทร์ (อ้างถึงใน ปัจฉิมภาพ อภิการัตน์ 2540: 22) กล่าวถึงการใช้นิทานพื้นบ้าน สรุปได้ว่า นิทานช่วยให้ผู้เรียนรู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักใช้จินตนาการซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความคิดสร้างสรรค์ นิทานนอกจากให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังมีคุณค่าในการปลูกฝังจริยธรรม และรักษาบรรทัดฐานของสังคมด้วย ทั้งยังช่วยกระชับความสัมพันธ์ ลดความเกรงกลัวหรือเบื่อบ่อยผู้ใหญ่ นอกจากนี้เด็กบางคนอาจมีความรู้สึกอยากเล่านิทานบ้าง ซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนทั้งด้านความจำ และการแสดงออก

วาสนา เกตุภาค (2521: 66) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนิทานพื้นเมืองว่า นิทานพื้นเมืองให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้คติในการดำรงชีวิตซึ่งจะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมเด็กได้เป็นอย่างดี และทำให้รู้ต้นกำเนิดของศิลปะ วรรณคดี ละคร จิตรกรรม ประติมากรรมและความรู้ด้านต่าง ๆ

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2527: 6 อ้างถึงใน อรทัย ชิตารักษ์ 2546: 34) ได้กล่าวว่า "นิทานพื้นบ้านอีสานมีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมกิจกรรมการอ่าน การเขียน เนื่องจากนิทานพื้นบ้านมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตตามความเป็นอยู่ของผู้เรียนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดความอยากรู้อยากเรียน"

สรุปได้ว่า การใช้นิทานพื้นบ้านเป็นสื่อในการสอนอ่านและเขียน จะทำให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียน ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักใช้เงินตนการ เป็นแรงจูงใจให้อยากเรียน ให้คติในการดำรงชีวิต และสามารถพัฒนาสติปัญญาได้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนิทานพื้นบ้านเป็นสื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนิทานพื้นบ้านมาเป็นสื่อเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียนภายในประเทศ ดังนี้

สุรพันธ์ เปรมปรีดี (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง "การใช้นิทานพื้นเมืองภาคกลางเป็นสื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน จังหวัดปทุมธานี" กลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนน ความคงทนในการจำระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุบผา ญาณจันทร์ (2538: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้และไม่ใช้นิทานพื้นบ้านอยุธยาเป็นสื่อในการสอนอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชวนทอง วัชรอาสน์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาาคม โดยใช้นิทานท้องถิ่นอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านจับใจความดีขึ้นหลังจากเรียนภาษาไทยโดยใช้นิทานท้องถิ่นเป็นสื่อการอ่าน และนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้นิทานท้องถิ่นชาวมอญเป็นสื่อประกอบการอ่านจับใจความมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้ใช้นิทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุวรี ศิริธัญญาลักษณ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมเกมและกิจกรรมนิทานที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่วและความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมเกมกับกิจกรรมนิทานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่วและความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมนิทานหลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ประภา ดันติวุฒิ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แบบฝึกที่สร้างจากนิทานพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกสร้างจากนิทานพื้นบ้านมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีสอนปกติ

อรทัย ชีตารักษ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเป็นสื่อการเรียน เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่ง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเป็นสื่อการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเป็นสื่อการเรียนมีเจตคติต่อการอ่านและการเขียนภาษาไทยในระดับค่อนข้างดี

สุพัตรา พร้อมดิษฐ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ผลการใช้นิทานพื้นบ้านจังหวัดจันทบุรีที่มีต่อการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาล

จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้นิทานพื้นบ้านเป็นสื่อในการอ่าน จับใจความมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้นิทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความเห็นต่อนิทานพื้นบ้านหลังเรียนดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

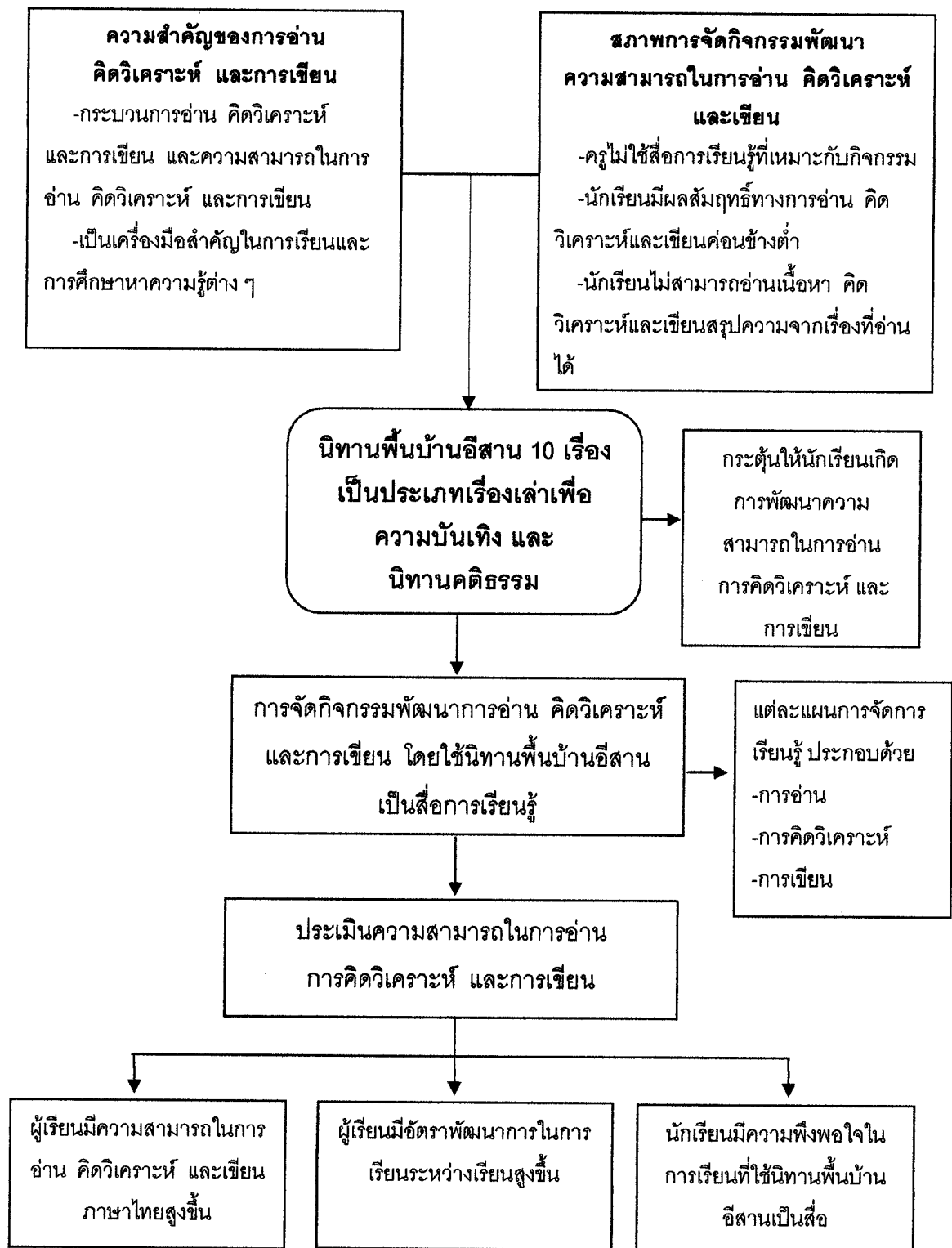
ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนิทานพื้นบ้านมาเป็นสื่อเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์และการเขียนในต่างประเทศ ดังนี้

บอสมา (Bosma, 1981 อ้างถึงใน สุพัตรา พร้อมดิษฐ์ 2546: 31) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้นิทานพื้นเมืองเพื่อสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาของมลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน แต่กลุ่มทดลองมีการพัฒนาการอ่านเพิ่มขึ้นหลังจากใช้นิทานพื้นเมือง นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนสนใจนิทานพื้นเมืองมากขึ้นควรนำมาใช้เป็นสื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจอ่านต่อไป

คอนราด (Konrad, 1989 อ้างถึงใน สุพัตรา พร้อมดิษฐ์ 2546: 31) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดด้วยนิทานพื้นบ้านที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้นิทานพื้นบ้านและเทพนิยายที่มาจากวัฒนธรรมต่างๆ ในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดและสนับสนุนการใช้กระบวนการคิดระดับสูง 3 ขั้นตอนของบลูม ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการทักษะการคิดด้วยนิทานพื้นบ้าน และเทพนิยายต่าง ๆ มีประโยชน์ต่อการสอนนักเรียนระดับ 3 ในการที่จะปรับปรุงทักษะการคิด รวมทั้งการฟัง การอ่าน และการเขียน ความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งทั้งในและนอกห้องเรียนและมีแผนที่จะดำเนินการโครงการซ้ำอีก

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า การนำนิทานพื้นบ้านมาช่วยพัฒนาทักษะด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกันนักเรียนก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นด้วย ดังได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังรูปภาพต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย